

GRUPPESØKSMÅL

Kandidatnummer: 696
Leveringsfrist: 25.04.08

Til sammen 13744 ord

21.04.2008

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Tema.....	1
1.2	Problemstillinger og oversikt over den videre fremstilling.....	1
1.3	Metodespørsmål.....	2
<u>2</u>	<u>GRUPPESØKSMÅL - EN OVERSIKT OVER GJELDENE RETT</u>	<u>2</u>
2.1	Generelt.....	2
2.2	Bakgrunn.....	3
	2.2.1 Historisk.....	3
	2.2.2 Behovet.....	4
	2.2.3 Rettstilstanden før Tvisteloven.....	6
	2.2.4 Lovarbeidet.....	8
	2.2.5 Nærmere om Tvistemålsutvalgets forslag.....	9
<u>3</u>	<u>RETTSTILSTANDEN I UTLANDET.....</u>	<u>10</u>
3.1	USA.....	11
	3.1.1 Generelt.....	11
	3.1.2 Hovedinnholdet i de amerikanske reglene.....	12
	3.1.2.1 Vilkår.....	12
	3.1.2.2 Kategorier.....	13
	3.1.2.3 Øvrige regler.....	14
	3.1.2.3.1 Underklasser.....	14
	3.1.2.3.2 Saksbehandling.....	14
	3.1.2.3.3 Saksomkostninger.....	15
	3.1.2.4 <i>Mass tort</i>	16
	3.1.2.5 Generelle forhold.....	16
3.2	Europa.....	17
	3.2.1 England.....	17
	3.2.2 Sverige.....	17

3.2.2.1	Generelt.....	17
3.2.2.2	Saksbehandlingsregler.....	18
3.2.2.3	Erfaringer med gruppesøksmål i Sverige.....	19
3.3	Øvrige land.....	19
3.3.1	Canada.....	19
3.3.2	Australia.....	20
3.4	Sammenfatning utenlandsk rett.....	20
4	<u>NÆRMERE OM TVISTELOVENS REGLER OM GRUPPESØKSMÅL.....</u>	21
4.1	Sentrale hensyn.....	22
4.2	Dekningsområder.....	22
4.3	Sakstyper.....	23
4.4	Behovet ved fastsettelses- og fullbyrdelsesdom.....	24
4.5	Erstatningssaker.....	25
4.5.1	Individuelt prosederbare.....	25
4.5.2	Ikke individuelt prosederbare.....	25
4.6	Vilkår.....	26
4.7	Utmelding eller påmelding.....	27
4.7.1	Fordeler med utmeldingsalternativet.....	28
4.7.2	Innvendinger mot utmeldingsalternativet.....	29
4.8	Saksgangen.....	31
4.8.1	Hvem kan reise sak.....	31
4.8.2	Stevning.....	32
4.8.3	Varsel.....	32
4.8.4	Representasjon.....	33
4.8.5	Undergrupper.....	33
4.8.6	Avgjørelse.....	34
4.8.7	Fullbyrdelse.....	34
4.9	Saksomkostninger.....	35
4.10	Finansiering.....	36
5	<u>DRØFTELSE AV KONSEKVENSER AV REGLENE OM GRUPPESØKSMÅL...38</u>	

5.1	For erstatningsretten.....	38
5.2	For rettssikkerheten.....	40
	5.2.1 For saksøker.....	41
	5.2.2. For saksøkte.....	42
5.3	Proses drivende og ressurskrevende?.....	44
6	<u>RETTSPOLITISKE VURDERINGER.....</u>	<u>46</u>
6.1	Aktuelle saker.....	47
6.2	Vil målene nås?.....	48
	6.2.1 Avhjelpe det udekkede behov.....	48
	6.2.2 Virke prosessøkonomisk.....	49
	6.2.3 Styrke etterlevelsen av materiell rett.....	49
6.3	Konklusjon.....	50
7	<u>LITTERATURLISTE.....</u>	<u>51</u>
7.1	Litteratur.....	51
7.2	Artikler.....	52
7.3	Forarbeider og høringer.....	52
7.4	Lover.....	53
7.5	Andre tekster.....	53

1 Innledning

1.1 Tema

Denne fremstillingens tema er gruppesøksmål. Gruppesøksmål ble innført som en særlig prosessform med den nye Tvisteloven 17. juni 2005 nr. 90, som trådte i kraft 1. januar 2008, og er ment som et supplement til andre kollektive behandlingsmåter. Ordningen gjør at en rekke rettssubjekter som er berørt på samme måte gjennom en handling, et vedtak eller en tilstand kan opptre samlet i et søksmål. En representant vil da opptre på vegne av gruppen, og binder gruppen ved sine prosesshandlinger. Inspirasjonen ble hentet fra angloamerikansk rett, der man har lang erfaring med denne ordningen.

1.2 Problemstillinger og oversikt over den videre fremstilling

Det har vært en del debatt omkring innføringen av denne nye prosessordningen. Noen har uttrykt bekymring over at den vil innebære en negativ virkning på det øvrige rettssystemet,¹ andre mener det kollektive søksmålsbehovet allerede var godt nok dekket gjennom de daværende reglene,² slik at denne ordningen egentlig er overflødig. I dette arbeidet er derfor følgende problemstillinger sentrale: Er det egentlig et behov for gruppesøksmål eller kan andre ordninger ivareta dette behovet? Har denne ordningen noen svakheter, spesielt i forhold til saksomkostninger og finansiering? Hvilke konsekvenser kommer den til å ha for det øvrige rettssystemet? Oppfyller den målene den er ment å oppfylle?

Disse problemstillingene drøftes i avsnitt 5 og 6 nedenfor. Først, i avsnitt 2 nedenfor, gir jeg en kort oversikt over gjeldende rett om og bakgrunnen for gruppesøksmål. Så gir jeg i avsnitt 3 en oversikt over fremmed rett. Deretter, i avsnitt 4, går jeg nærmere inn på

---

¹ Ot.prp. nr. 51 s. 329, pkt. 25.4.4.3

² Se: <http://www.jus.no/index.gan?id=23264&subid=0> [Sisert: 30.03.2008].

Tvistelovens regler om gruppesøksmål. Emnene er utvalgt på bakgrunn av høringsuttalelsene og den generelle debatten rundt temaet.

1.3 Metodespørsmål

Siden Tvisteloven altså trådte i kraft 1. januar 2008, finnes det ingen rettspraksis ennå om reglene om gruppesøksmål. Den videre framstilling vil derfor hovedsakelig bygge på lovens forarbeider, som består av utredningen og lovutkastet i NOU 2001:32, Rett på sak, og Ot.prp. nr. 51 (2004-2005), samt høringsuttalelser og tilsvarende regler fra USA og andre land med denne ordningen. Spesielt har reglene fra USA vært sentrale i drøftelsene under lovarbeidet, det er derfor naturlig å se til disse.

2 Gruppesøksmål – en oversikt over gjeldende rett

2.1 Generelt

Det finnes ingen entydig definisjon av begrepet gruppesøksmål, men ordningen beskrives i Tvl § 35-1(2) som

”et søksmål som føres av eller mot en gruppe på samme eller vesentlig likt faktisk og rettslig grunnlag, og som er godkjent av retten som gruppesøksmål”.

Reglene om gruppesøksmål er inntatt som et eget kapittel 35 i Tvisteloven. Bakgrunnen for innføringen av reglene var at man ofte så at en handling, tilstand eller et offentlig vedtak kan berøre rettssubjekt på en lik måte, og gi et behov for å opptre samlet som ikke ble dekket av de gamle reglene.³ Gruppeprosess er etter § 35-1(3) de særlige prosessreglene for denne ordningen, og gruppen er etter § 35-1(4) de rettssubjekt som har krav eller

---

³ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 316, pkt. 25.1.

forpliktelser som faller innen rammen retten har trukket opp. Etter § 35-1(7) utpekes det en grupperrepresentant som har rett til å handle på vegne av gruppen.

Det finnes to alternative måter å gå fram på innen denne ordningen, henholdsvis påmeldingsalternativet og utmeldingsalternativet. Som jeg vil gå nærmere inn på i avsnitt 4.7 nedenfor er utgangspunktet i norsk rett påmeldingsalternativet, mens utmeldingsalternativet anvendes for ikke individuelt prosederbare krav. Gruppen opptrer som en enhet i alle fellesspørsmål, og avgjørelsen er bindende for alle som er medlemmer på avgjørelsestiden.⁴

Ordningen med gruppeprosess i Tvisteloven er som nevnt basert på angloamerikansk rett, men skiller seg på mange punkter fra reglene man finner i USA. Vi har i Norge også andre kollektivt pregede søksmålstyper, men i disse opptrer hver part selvstendig, og det kollektive preget vil dermed bli svakere.⁵ Disse ordningene vil jeg gå nærmere inn på i avsnitt 2.2.3 nedenfor.

2.2 Bakgrunn

2.2.1 Historisk

At en person fremfører fleres krav er ikke egentlig noe nytt. Allerede på 900-tallet brukte man representasjon i Norge ved det som kaltes Allting, ved at en person møtte og fremmet fleres krav og interesser.⁶ Denne ordningen forsvant imidlertid på 1200-tallet, til fordel for en mer individbasert tankegang.

I USA er ordningen utviklet gjennom århundrer, og ble opprinnelig importert fra Storbritannia. I 1938 ble regelen i Federal Rule 23 vedtatt, som åpnet for at gruppen kunne

---

⁴ Ot.prp. nr. 51 s. 334, pkt. 25.5.1.1.

⁵ Schei, Tore m.fl. (2007) Tvisteloven Bind II s 1597.

⁶ Dragsten, Sverre (hovedansvarlig), Frostating Lagmannsretts historie, <http://www.frostating.no/historie.aspx>. [siteret: 15.03.2008].

gå til kollektive søksmål om like krav. Denne ordningen omfattet opprinnelig kun medlemmer som uttrykkelig meldte seg på, *opt in*. I 1966 foretok man imidlertid en revisjon av disse reglene, som åpnet for en ordning med automatisk medlemskap, *opt out*. På 1980-tallet ble bruken av denne bestemmelsen større, hovedsakelig gjennom at skadeserstatningssaker, såkalte *mass-torts*, begynte å bli godkjent som gruppesøksmål. Det ble ført flere store saker, blant annet om asbestskader.⁷

2.2.2 Behovet

Før følte man det ofte håpløst gå til domstolene med småkrav, for de fleste var det rett og slett ikke verdt det. Gruppesøksmål er derfor hovedsakelig tenkt som en prosessform for å sikre rettstilgang for slike krav. Forbrukere har i Norge gode rettigheter, men ikke en like god adgang til å håndheve disse. Lik tilgang til rettssystemet er samtidig sett på som en viktig verdi, noe som blant annet er fremhevet i EMK art. 6(1). Det finnes en del ordninger i vårt rettssystem som er ment for å beskytte slike svake parter. Blant disse er en ombudsmannsordning, men denne gjelder bare den enkelte sak. Tvistemålsutvalget kom derfor til at det eksisterer et udekket kollektivt søksmålsbehov⁸.

Å opptre kollektivt der en hendelse berører flere likt kan spare kostnader, og være både hensiktsmessig og nødvendig. Tvistemålsutvalget uttalte at samfunnsøkonomiske og prosessøkonomiske hensyn tilsier at det i tilfeller med samme type krav, på likt grunnlag, mot samme motpart bør kunne gis en samlet behandling.⁹ Særspørsmål for de enkelte individene kan samtidig få egen behandling. Alternativet til gruppesøksmål er som oftest en rekke enkeltsøksmål og en høyere kostnad, eller at krav ikke blir forfulgt.

---

⁷ Class Action Dilemmas (1999) s. 1. Se: http://rand.org/pubs/monograph_reports/MR969.1/MR969.1.pdf [Sitert: 15.04.2008].

⁸ Ot.prp. nr. 51 s. 325 pkt. 25.4.3.3.

⁹ Ot.prp. nr. 51 s. 331, pkt. 25.4.5.2.

Det har i flere land eksistert slike regler en stund, og det har vært delvis stor debatt rundt dem. Regjeringen fremhevet¹⁰ at gruppesøksmål som prosessform gjør det lettere for folk flest å hevde sin rett, og øker den reelle tilgangen til domstolene for de som har behov for dette. Krav som er så små at kostnadene ved behandling ikke står i forhold til kravets verdi ble før sjelden behandlet. De mente denne ordningen da ville gi et større sakstilfang, og mer rettspraksis om områder som tidligere ble holdt utenfor. Dette ville gjøre at man hindrer rettstap, og sikrer at materielle regler gjennomføres. Spesielt i vårt forbrukersamfunn så de et slikt behov, med masseproduksjon og -leveranse, og mange og isolert sett ubetydelige krav. Produksjonen og omsetningen er standardisert, og det er liten variasjon fra kunde til kunde. De uttrykte derfor en effektiv og forsvarlig fellesbehandling som derfor viktig å få til.

Twistemålsutvalget fremhevet også at det er viktig å unngå sprikende avgjørelser av reelt sett samme spørsmål, noe som kan gi motstridende signaler til de som skal etterleve reglene, og usikkerhet til de som vil påberope seg avgjørelsene. Dette kan igjen medføre press på domstolene med nye saker, eller føre til at berørte gir opp og reglene derfor ikke etterleves. For samfunnet mente de det var viktig at reglene er slik at de medvirker til etterlevelse av materielle regler, og fremhevet at prosessregler har en handlingsdirigerende funksjon. De bidrar til å gjøre materielle krav håndhevbare i praksis, slik at store aktører etterlever reglene. Gruppesøksmål så de derfor som en nødvendig påbygning av forbrukerlovgivningen. Der kravet er lite er dette ofte eneste mulighet til å forfølge det, kravene kan samlet utgjøre en betydelig sum som bør fanges opp av lovgivningen.¹¹

Forbrukerrådet uttalte seg også om behovet for gruppesøksmål under høringsomgangen.¹² De mente forbrukere i stadig større grad får sammenfallende interesser i å fremme rettigheter overfor ressurssterke personer og bedrifter. Masseproduksjon og massetilbud av

---

¹⁰ Se: http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/Veiledninger_brosjyrer/2005/Faktaark-om-ny-tvistelov.html?id=88209 [Sitert: 20.03.2008].

¹¹ Bårdsen, Arnfinn (2002) Se: http://www.jur.uib.no/ansatte/jorar/Sivilprosess_foredrag/Gruppeprosess_ny-filer/frame.htm#slide0022.htm [Sitert 28.02.2008].

¹² Ot.prp. nr.51 s. 326, pkt. 25.4.4.2.

tjenester som blir stadig mer komplisert, og markedsføringen mer aktiv og pågående. Forbrukerrådet mente da det var en foreldet ordning at hver og en må gå til selvstendig søksmål, og at gruppesøksmål gir forbrukere bedre forhandlingskort. Denne ordningen blir da et supplement til dagens ordning, der prøvingsmulighetene er begrenset på grunn av kostnader. De fremhevet videre at tidligere kom mange rettmessige krav ikke frem, noe som kunne gjøre at motparten urettmessig oppnådde en stor fordel og lede til bevisst spekulasjon. Gruppesøksmål ville da gi en positiv rettssikkerhetsgaranti for de mest ressursvake, og også omfatte de som ikke kjenner sine rettigheter, eller på grunn av personlige eller økonomiske grunner ikke har tatt initiativ til slike søksmål. Like krav ville sikres felles vurdering og resultat, og ordningen ville også ha en preventiv og avskrekkende effekt, noe som sikrer etterlevelse. De konkluderte med at alternativene til ordningen med gruppesøksmål hadde sin berettigelse, men ikke var tilstrekkelige.

2.2.3 Rettstilstanden før Tvisteloven

Tvistemålsloven 1915 åpnet for felles behandling av krav på flere måter. En av disse var subjektiv kumulasjon. Etter Tvistemålsloven § 68 kunne en sak reises av flere eller mot flere, når faktiske og rettslige grunner var vesentlig likeartede og kunne bringes inn for samme rett i samme prosessform. Denne avgjørelsen gjaldt da kun for partene. Ordningen ble videreført, og finnes nå i kapittel 15 i Tvisteloven. Justiskomiteen uttalte imidlertid i Innst.O.nr. 110 (2004-2005) at fraværet av rettspraksis om saker om småkrav mot store tjeneste- og vareleverandører viste at reglene om kumulasjon ikke var nok til å dekke behovet for kollektiv saksbehandling.¹³

En annen form for kollektiv behandling var forening av flere saker til felles behandling etter Tvistemålsloven § 70. Her kunne saker få en felles behandling når dette kunne lette eller påskynde behandlingen, og det var en part som var den samme i alle sakene. Denne ordningen ble også videreført, og finnes nå i Tvisteloven § 15-6.

---

¹³ Innst.O.nr110 (2204-2005) Se: <http://www.stortinget.no/inno/2004/200405-110-024.html> [Sitert: 05.03.2008].

En annen behandlingsform som kunne benyttes der flere hadde like krav var det som kalles pilotsøksmål. Denne ordningen fungerte slik at resultatet i en sak kunne legges til grunn for en utenrettslig løsning av tilsvarende saker. Utfallet forutsattes altså å bli bestemmende for de øvrige kravene. Pilotsøksmål er ofte god måte løse likeartede saker, spesielt hvis er en seriøs motpart som sier seg villig til følge opp dommen i øvrige tvister. Svakheten er at denne er bare rettskraftig for partene, en eller få må ta byrden, og det er lettere for saksøkte å få saken avsluttet med forlik enn hvis står større gruppe bak.¹⁴ Det kan også være uklart hvor langt forutsetningen om at avgjørelsen skal legges til grunn i andre saker rekker.

Organisasjoner, foreninger og offentlige organ kunne også gå til søksmål for å ivareta interesser de skal fremme. Søksmålene kunne da ha en direkte effekt for organisasjonens medlemmer, men medlemmene var ikke parter, og kunne ikke tilkjennes noe ved dommen. Denne adgangen er også videreført i Tvisteloven, jf. § 1-4.

Advokatforeningen var under høringsomgangen en av de instansene som mente rettsreglene man hadde fra før ivaretok behovet for kollektiv saksbehandling på en tilstrekkelig måte, og ble støttet av NHO og Borgarting Lagmannsrett.¹⁵ De fremhevet at det allerede var en vid adgang til kollektive løsninger og bruk av utenrettslige tvisteløsningsmetoder. De var ikke enig i behovet for å senke terskelen, og uttalte at det ikke var nødvendig å etterstrebe regler som sikret at enhver sak kunne løses ved domstolene, hvis etterlevelse kunne oppnås ved andre virkemidler. De mente ordningen fungerte bra i USA på grunn av at de strukturelle forhold er så forskjellige, mens her i Norge er forholdene mer oversiktelige, gjennomregulerte og gjennomorganiserte.

NHO og FNH uttalte i tillegg at de mente reglene om småkravsprosess ville senke søksmålsterskel vesentlig, noe som ville redusere behovet for gruppesøksmål. Departementet var uenige,¹⁶ og uttalte at det finnes krav som er så små at de ikke er

---

¹⁴ Ot.prp. nr. 51 s. 331, pkt. 25.4.5.2.

¹⁵ Ot.prp. nr. 51 s. 327, pkt. 25.4.4.2.

¹⁶ Ot.prp. nr. 51 s. 331, pkt. 25.4.5.2.

individuelle prosederbare. Småkravsprosess ville i tillegg bare være rettskraftig for det enkelte krav.

Departementet mente alternativene til gruppesøksmål ikke var tilstrekkelige.¹⁷ De fremhevet at forbrukerne med denne nye ordningen ville få en mulighet til å opptre samlet og komme i en reell forhandlingsposisjon, noe som samtidig ville lette utenrettslig tvisteløsning gjennom forhandlinger. Det ville dermed også bli lettere å få næringsdrivende til å respektere nemndenes avgjørelser og pilotsaker, på grunn av at muligheten for domstolsbehandling blir et realistisk alternativ.

Disse andre ordningene for felles behandling er altså alle blitt videreført, men adgangen til kollektiv behandling ble bestemt videreutviklet gjennom innføring av gruppesøksmål. Det kan nå gås til søksmål om spørsmål som gjelder den enkeltes rett og plikt, ikke bare organisasjonens. Styrken ved et gruppesøksmål i forhold til disse ordningene er at man her kan få kravene avgjort i en sak der terskelen er lav. Det er enkelt å slutte seg til, omkostningene er lave, risikoen begrenset og forutsigbar, og det kreves liten innsats fra de enkelte medlemmene.¹⁸ Gruppesøksmål som prosessordning i Tvisteloven fyller altså noen av de ”hullene” den gamle loven hadde.

2.2.4 Lovarbeidet

Temaet gruppesøksmål ble først behandlet i Innst.O. nr. 42 (1994-95), videre i St.meld nr 40 (1998-99) og så utredet i NOU 2001: 32, Rett på sak. I Ot.prp nr 51 (2004-2005) kom Tvistemålsutvalget til at det i Tvisteloven burde innføres en mulighet for gruppesøksmål, for å bedre ivareta det kollektive søksmålsbehovet som forelå.¹⁹ Mye av inspirasjonen ble hentet fra utenlandsk rett, noe som tydelig går frem av forarbeidene.

---

¹⁷ Ot.prp. nr. 51 s. 331, pkt. 25.4.5.2.

¹⁸ Schei, Tore (2007) Tvisteloven Bind II s 1598.

¹⁹ Ot.prp. nr. 51 s 325, pkt. 25.4.3.3.

Egnede ordninger for tvisteløsning er av mange sett på som av stor samfunnsmessig betydning, og det er viktig at disse med jevne mellomrom tas opp til vurdering, moderniseres og tilpasses.²⁰ Tvistemålsloven var fra 1915, og grunntrekkene fra denne var bevart. Men samtidig har samfunnet endret seg svært mye. Det oppstår nå andre typer rettslige tvister, og saksmengden har vokst. Det er større forventninger til god rettspleie, spesielt i forhold til forbrukersaker, og sivil tvisteløsning koster for mye og tar for mye tid. Dette gjør at store samfunnsgrupper ikke får tilgang til domstolssystemet. Det er dette man har søkt å avhjelpe gjennom den nye Tvisteloven og ordningen med gruppesøksmål.

2.2.5 Nærmere om Tvistemålsutvalgets forslag

Dette utvalget ble nedsatt i 1999, med daværende høyesterettsdommer Tore Schei som leder. Utvalget bestod av tre dommere, tre advokater, og en universitetsjurist. Deres mandat var å utarbeide et utkast til ny tvistelov, og spesielt se på krav til dommerne og til prosessregler som sikrer hurtig fremdrift, effektivitet og hensynet til nye partskonstellasjoner. Gruppesøksmål var et av temaene som ble særlig fremhevet.²¹

Innstillingen ble avgitt i desember 2001. Det var stor åpenhet i prosessen, med mange foreløpige høringer og avholdte seminarer. Hovedformålet i den nye Tvisteloven følger av § 1-1: Loven skal legge til rette for en rettferdig, forsvarlig, rask og tillitskapende behandling av retts tvister. Den skal ivareta den enkeltes tvisteløsningsbehov, samt samfunnets behov for å få respektert og avklart rettsreglene. Viktige punkter i loven er proporsjonalitet, småkravsprosess, aktiv saksstyring, alternativ tvisteløsning; i større grad utenfor domstolsapparatet eller på annen måte i domstolene. Man ønsket en raskere og billigere behandling av saker samt løsninger som bedre kunne tilpasses sakens parter.

---

²⁰ Ot.prp. nr. 51 s. 330, pkt. 25.4.5.2.

²¹ Bårdsen, Arnfinn (2002) Se: http://www.jur.uib.no/ansatte/jorar/Sivilprosess_foredrag/Gruppeprosess_ny-filer/frame.htm#slide0022.htm s. 4 [Sitert: 28.02.2008].

Utvalget konkluderte med at det burde åpnes for en form for gruppesøksmål for å bedre ivareta det kollektive søksmålsbehovet, og departementet var enig i dette.²² De så ikke noen grunn til å begrense virkeområdet, men så at ordningen ville være mer aktuell på enkelte områder. Der søksmålsformen er uhensiktsmessig er det en sikkerhetsventil at gruppesøksmål bare kan reises når det er den beste behandlingsmåten, jf. § 35-2(2).²³ Hovedregelen i de norske reglene ble påmeldingsalternativet (*opt in*), men dette er ikke unntaksfritt. Der kravet ikke er individuelt prosederbart behøves det ingen påmelding (*opt out*). Det er da et vilkår at det ikke knytter seg forhold til den enkeltes krav som nødvendiggjør særskilt behandling. Medlemmene blir bundet av avgjørelsen og partsrettigheter skal utøves samlet, dette tilsier at det må være adgang til å melde seg ut.²⁴ Dette gjøres ved sletting eller innføring i utmeldingsregisteret, jf. § 35-8(1).

3 Rettstilstanden i utlandet

I det følgende vil lovregler om gruppesøksmål i andre land bli gjennomgått. Det vil bli lagt hovedvekt på reglene i USA og Sverige.

Prosessretten har de siste årene blitt betydelig internasjonalisert. Nasjonale regler konfronteres med overnasjonale regler, spesielt i forhold til EMK artikkel 6(1), som stiller krav om en rettferdig rettergang. Dette innebærer krav til en reell domstolsadgang, likestilling mellom partene, begrunnelse av avgjørelser, og avgjørelse innen rimelig tid.²⁵ En del av måten å oppfylle disse kravene på er innføringen av gruppesøksmål i Tvisteloven. Et innblikk i rettstilstanden i utlandet er viktig, siden man under arbeidet med

---

²² Ot.prp. nr. 51 s. 329, pkt. 25.4.5.1.

²³ Ot.prp. nr. 51 s. 325, pkt. 25.4.3.3.

²⁴ Ot.prp. nr. 51 s. 334, pkt. 25.5.1.1.

²⁵ EMK (1950) art. 6. Se: <http://www.lovdatab.no/all/hl-19990521-030.html> [Sitert: 01.02.2008].

den norske loven hentet mye herfra. Spesielt er de nordiske landenes regler blitt mye påvirket av hverandre, etter selv å ha blitt påvirket hovedsakelig av USA.

3.1 USA

3.1.1 Generelt

Her har gruppesøksmål lenge vært en prosessordning, med Federal Rule 23 om *Class Actions* som den sentrale regel. Under arbeidet med Tvisteloven ble det hentet mange inntrykk og erfaringer herfra, både positive og negative. Gruppesøksmål her er en del av arven fra det engelske rettssystem, men har spilt en større rolle i USA enn i England. Man har føderale regler om gruppesøksmål, og en omfattende litteratur og undersøkelser om temaet. Gruppesøksmål her er ofte forbundet med det man kaller *mass tort*, altså masseerstatningsaker, men omfatter mer enn dette.²⁶ Gruppesøksmål kjennetegnes her blant annet ved at retten er langt mer aktiv enn i andre saker, den må blant annet godkjenne alle forlik.

Hovedbestemmelsen om gruppesøksmål er altså Federal Rule 23, som ble vedtatt i 1938. I 1966 skjedde en vesentlig endring i disse reglene, som ga en voldsom økning i antallet saker, blant annet med mange masseerstatningskrav.²⁷ I 2005 ble det gjennomført en ny reform av Rule 23, mye for å unngå det man kalte ”forumshopping”. Dette vil si at man på grunn av regelforskjeller i statene gikk til sak i den staten der sjansen for og nå frem var størst. Reglene om advokathonorar ble endret, og det ble større mulighet til å melde seg ut. Dette ble gjort for å møte noe av kritikken mot ordningen, som det har vært mye av.²⁸

---

²⁶ NOU 2001:32, pkt. 17.3.2.1. Se: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/NOUer/2001/NOU-2001-32/21.html?id=378978> [Sisert: 02.02.2008].

²⁷ NOU 2001:31 pkt. 17.3.2.3.

²⁸ Braute, Krister Øie (2007) Gruppesøksmål [Online] Se: <http://wo.uio.no/as/WebObjects/theses.woa/wa/these?WORKID=55870> [Sisert: 02.04.2008]

3.1.2 Hovedinnholdet i de amerikanske reglene

3.1.2.1 Vilkår

Det oppstilles i Rule 23 a fire grunnvilkår:²⁹

1) *Numerosity*: Et krav til antall medlemmer, dette må være så stort at det reelt sett ikke er gjennomførbart i praksis at alle slutter seg til som individuelle parter gjennom subjektiv kumulasjon eller forening. Det er ikke noe absolutt krav til antall, spørsmål blir om det er praktisk mulig at den enkelte på individuell basis slutter seg til søksmålet. Det er heller ingen øvre grense, men andre vilkår kan her være hinder for godkjenning hvis antallet blir svært høyt.

2) *Common questions*: Det må foreligge faktiske eller rettslige spørsmål som er felles for gruppen. Det er ikke krav om ensartethet for alle spørsmål, bare ett. Likhets utelukkende i rettslige spørsmål uten noen sammenheng mellom kravene er ikke grunnlag nok. At det er individuelle spørsmål for hver part er ikke til hinder for at vilkårene er oppfylt, noe som også gjelder reglene i Tvisteloven.

3) *Typically*: Den som reiser søksmålet må ha et krav som er typisk for gruppen. Personen må tilhøre gruppen, og være skadet på tilsvarende måte som de andre.

4) *Adequacy of representation*: Den som reiser søksmålet må kunne ivareta gruppens interesser på en forsvarlig måte, og må ikke ha interesser i konflikt med gruppen for øvrig. Dette kan for eksempel være et annet søksmål. Han må engasjere nødvendig juridisk bistand som kan gjennomføre saken på en skikkelig måte.

De to første vilkårene gjelder karakteren av søksmålet og kravet, mens de to siste setter fokus på den som reiser søksmålet. Men det er likevel klare sammenhenger mellom disse, likhet i faktum og juss må være tilstede for at den som reiser søksmålet skal kunne ha et typisk krav. I tillegg til disse er det ytterligere to grunnvilkår: Det må være en gruppe der

---

²⁹ NOU 2001:32 pkt. 17.3.2.4.3

de berørte er lett identifiserbare, og den som reiser søksmålet må være medlem av denne gruppen.³⁰

3.1.2.2 Kategorier

Finner retten at vilkårene i Rule 23 a er oppfylt, må det videre vurderes om saken faller innenfor en av tre kategorier, Rule 23b 1, 2 eller 3:³¹

1a) Der gruppen er saksøkt, for eksempel i spørsmål om saksøker har rett til å drive en bestemt virksomhet i forhold til gruppen. Det er her et vilkår at det er en risiko for at motstridende avgjørelser skaper en rettsstilstand det er vanskelig å forholde seg til, og at det derfor er et behov for å fastslå rettsstilstanden. Dette slår til for de fleste gruppesøksmål. Denne kategorien brukes ofte ved fastsettelsesdom og forføyninger. 1b) Der individuelle søksmål fra en berørt vil kunne avgjøre alles krav ved å skape presedensvirkning. Dette kan hindre dem i gjøre sine interesser gjeldende, og det er derfor nødvendig å tilgodese alle mulige medlemmer. Saksøkte kan for eksempel ha begrensede midler til å dekke kravene, og man vil derfor ikke havne bakerst i køen. Ved søksmål i denne kategorien har man som regel ikke mulighet til melde seg ut. Dette avviker altså fra norske regler.

2) Denne kategorien omfatter ofte saker om borgerrettigheter, skattebetaling, sosial velferd, prisdiskriminering, fastsettelsessøksmål og erstatning, og er meget praktisk.

3) Denne kategorien er mer generell. Saken må reise felles rettslige eller faktiske spørsmål, der gruppesøksmål er den beste behandlingsmåten, altså *superior*. Man må her veie alternativene. I tillegg må fellesspørsmålet overskygge enkeltspørsmålene, dette må altså være *predominant*. Det er dette som gjør ordningen prosessøkonomisk. Det praktiseres automatisk medlemskap med mulighet for utmelding, *opt out*. Dette er en viktig kategori, men reiser mange spørsmål i praksis. Søksmålene omhandler ofte spørsmål om *mass tort*,

---

³⁰ NOU 2001:32 pkt 17.3.2.4.1.

³¹ NOU 2001:32 pkt 17.3.2.4.2.

og kategorien er mest brukt innen kjøpsrett, produktansvar og konkurranserett. Sakene kan gjelde fastsettelsessøksmål med forbud eller erstatning, og gir anvisning på mye skjønn.

Saksbehandlingsreglene varierer i forhold til typen søksmål, og er mer tyngende for den siste kategorien.³² Her har retten et særlig ansvar for sakens framdrift og behandling, og den må ivareta interessene for medlemmer som ikke har særskilt representasjon. Rettslige skritt er avhengig av rettens godkjenning, og retten må entydig definere gruppen og sikre varsling til medlemmene.³³ Hovedregelen er at når det er mulig å skaffe navn og adresse på medlemmene skal dette gjøres. Varselet skal angi at avgjørelsen er bindende, at man kan melde seg ut, at medlemmene kan opptre gjennom en advokat, og gi grunnlag for å vurdere om man bør delta. Det skal gis til alle som kan identifiseres med en rimelig arbeidsinnsats, uansett kostnad.

3.1.2.3 Øvrige regler

3.1.2.3.1 Underklasser

Etter Rule 23(c)(4) kan søksmålet kan bli tillatt for et mer begrenset spørsmål enn det som er tatt opp. Dette er egentlig ingen etablering av en undergruppe, men en begrensning av søksmålet, og dermed gjerne gruppen. Loven gir også adgang til å etablere undergrupper med hver sin karakteristika, dette er aktuelt der medlemmene ellers har motstridende interesser. Eksempel som kan være aktuelle her er *mass tort* der skade materialisert seg og der den ikke har materialisert seg.³⁴

3.1.2.3.2 Saksbehandling

---

³² NOU 2001:32 pkt. 17.3.2.4.2.

³³ NOU 2001:32 pkt. 17.3.2.5.4.

³⁴ NOU 2001:32 pkt. 17.3.2.4.5.

Retten har et langt større ansvar for fremdrift og behandling enn i andre type saker. Dette skyldes at det vanligvis vil være en rekke gruppemedlemmer som ikke har særskilt representasjon, og noen må derfor sørge for at deres interesser ivaretas. Rettslige skritt må godkjennes av retten, og det er en rekke regler for å beskytte fraværende gruppemedlemmer.³⁵

Søksmålet må godkjennes ved en sertifisering. Det er nødvendig at retten ved sertifiseringen definerer gruppen entydig, det er viktig å fastslå hvilke rettssubjekt avgjørelsen er bindende for og hvem som har krav på varsel.³⁶ Varselet gis umiddelbart etter sertifisering.

Rettsforlik er svært vanlig, og skal godkjennes av retten.³⁷ Denne foretar en realitetskontroll av om forliket på en god måte ivaretar medlemmenes interesser. Det er strenge krav til denne vurderingen, på grunn av at man ofte går til søksmål kun for å inngå forlik, og de fleste medlemmene ikke har hatt mulighet til å påvirke dette. De som fremmer forslaget om forlik har bevisbyrden, denne er høy, og retten har en plikt til å gå grundig inn i realiteten i forliket. Dommen binder de som er medlemmer ved avgjørelsestiden, men ved å tre ut før dette kan man forfølge kravet individuelt.

3.1.2.3.3 Saksomkostninger

I USA bærer hver part sin omkostning selv om de vinner, med visse unntak. Dette er, som jeg vil komme til i avsnitt 4.9, en viktig forskjell fra de norske reglene. Godtgjørelsen til prosessfullmektigen blir fastsatt til en prosentandel av det som tilkjennes. Denne får altså ikke betalt uten at søksmålet fører frem, men kan da til gjengjeld få svært godt betalt. Denne ordningen kalles *contingency fee*.³⁸

---

³⁵ NOU 2001:32 pkt. 17.3.2.5.1.

³⁶ NOU 2001:32 pkt. 17.3.2.5.3.

³⁷ NOU 2001:32 pkt. 17.3.2.5.5.

³⁸ NOU 2001:32 pkt. 17.3.2.5.6.

3.1.2.4 *Mass tort*

Slike søksmål reiser ofte vanskelige spørsmål. De kan omhandle svært store summer og gi mye mediaoppmærksomhet. Denne typen søksmål kan deles i to grupper, en der mange rammes gjennom samme hendelse, og en der vesentlig skade oppstår ved spredning av skadelige produkter. Saken er lettere å håndtere når det dreier seg om en enkelthendelse, på grunn av at det her er lettere å identifisere medlemmene.³⁹

Mass torts er vanskelige å håndtere, statene har forskjellige materielle regler, og det oppstår spørsmål om årsakssammenheng og *future claimants*, altså tilfeller der en eventuell skade først vil vise seg senere. Slike søksmål gir en sterk belastning på rettssystemet. Det reises saker som ellers ikke ville blitt reist, og uholdbare krav kan fort bli med på lasset. Saksøkte kan ha begrensede midler til å dekke krav, ordningen gjør at medlemmene da ikke vil komme bakerst i køen. Noen advokatfirma spesialiserer seg på slike saker. Størrelsen av advokatsalæret må ses på bakgrunn av at man kan risikere store utgifter. Mange forlik blir ikke godkjent, spesielt der de omfatter *future claimants*.

3.1.2.5 Generelle forhold

Erstatningen må ofte utmåles individuelt, noe som kan gjøre at sertifisering nektes. Erstatningen kan avgjøres først og utmåles etterpå. Gruppesøksmål har fått en del kritikk i USA, men denne er ikke en entydig.⁴⁰ Tanken bak er god, men det foreligger et misbruk og er vanskelig håndterbart med henhold til forsvarlig avgjørelser. Særlig berettiget er ordningen der hvert krav for lite til å være et individuelt søksmål, men også disse har negative sider. Hvert medlem vil her få en bagatellmessig erstatning, og den som sitter igjen med gevinsten er advokaten. Dette er noe man har hatt i tankene ved utforming av de norske reglene. Mange firma har spesialisert seg på slike saker, og kommet i vanry. Det

---

³⁹ NOU 2001:32 pkt. 17.3.2.6.1.

⁴⁰ NOU 2001:32 pkt. 17.3.2.7.

amerikanske samfunn kan på mange måter beskrives som søksmålsfiksert, i motsetning til det norske. Det vil være ubehagelig å være dommer i en sak der en rekke parter reelt sett ikke representert men likevel blir bundet. Det er vanskelig å følge med at behandlingen blir forsvarlig, og si hvilket salær som er rimelig. Det kan forekomme et interessefellesskap mellom prosessfullmektiger på begge sider. De vil begge avslutte saken raskt, saksøkte fordi avgjørelse vil sperre for flere søksmål, saksøker fordi dette vil spare kostnad. Retten har kun en begrenset mulighet til å føre kontroll med forlik, noe som setter den i en vanskelig situasjon, og er betenkelig rettsikkerhetsmessig. Store krav fra mange med individuelle forhold av betydning, gruppesøksmål er da ingen fordel. Her er det bedre å samle kravene og koordinere behandlingen, eller man kan skille ut testsaker.

3.2 Europa

Gruppesøksmål er også mulig i Sverige, England, Skottland, Spania, Italia og Nederland.⁴¹

3.2.1 England

Gruppeprosess oppstod her, men har etter hvert fått liten betydning. England fikk nye regler om gruppesøksmål i 2000, som har en del forskjeller fra reglene i USA. Utgangspunktet er her at man må slutte seg til gruppen, føre register, og gi varsel til potensielle medlemmer.⁴²

3.2.2 Sverige

3.2.2.1 Generelt

---

⁴¹ Se: <http://www.aftenbladet.no/fritid/midten/article579218.ece> [Sisert: 11.04.2008].

⁴² NOU 2001:32 pkt. 17.3.5.

De har her *Lag om grupperättegång* som trådte i kraft januar 2003, og omfattende forarbeider, blant annet SOU 1994:151. Formen er nokså moderat, den omfatter bare de som har meldt seg på, og søksmålet gjøres kjent gjennom varsling. Forarbeidene inneholder mange av de samme argumentene som de norske. § 14 i loven sier at et medlem som ikke innen fristen har meldt fra at han vil omfattes anses uttrådd. Medlemmer skal angis med navn og adresse i stevningen, med unntak av når dette er unødvendig for behandlingen. Det må være nok informasjon i varselet til at man kan ta stilling til om vilkårene for å bli medlem er oppfylt. Årsaken til at en ordning med påmelding ble valgt var at den reelle forskjellen i forhold til automatisk medlemskap ikke ble ansett for å være så stor. De viste her til at forbrukerne generelt er aktive når det gjelder å få ut erstatninger hos andre avgjørelsesorgan.⁴³

3.2.2.2 Saksbehandlingsregler

Privatpersoner og sammenslutninger kan anlegge sak. Personen må selv være part, det trenger ikke sammenslutningen å være, men kjernespørsmålet må havne under foreningens hovedområde. Offentlige myndigheter kan være part når dette er egnet.⁴⁴

Prosessforutsetningene finner man i lovens § 8, og det er fem av disse: Saken må omhandle ett felles spørsmål, det må være ensformighet, gruppesøksmål må være bedre egnet enn andre behandlingsformer, gruppen må være klart definert på forhånd, og det må finnes en velegnet representant.

For saksomkostninger gjelder alminnelige regler, som vil si at taperen betaler.⁴⁵ Her er ordningen altså som i Norge. Dette gjelder ikke passive medlemmer, på grunn av at det er grunnleggende at de ikke skal ha noen stor økonomisk risiko. Man praktiserer også såkalte *Riskavtal*, jf. § 38-41 som er en form for *Contingency Fee*, der salær til advokaten gjøres avhengig av sakens utfall. Dette fører deler av omkostningsrisikoen over på

---

⁴³ Ot.prp. nr. 51 pkt 25.3.4.

⁴⁴ Jf: Lag om grupprättegång § 4-8. Se: <http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20020599.HTM>.

⁴⁵ Jf: Lag om grupprättegång § 30-36.

prosessfullmektigen, og man har en klausul om at denne hvis saken fører frem har rett til en prosentandel av erstatningen.

3.2.2.3 Erfaringer med gruppesøksmål i Sverige

Erfaringer med gruppesøksmål i Sverige: Det har ikke vært en stor pågang av slike søksmål, og det er heller ikke registrert noe misbruk.⁴⁶ Det har blitt anlagt flere saker, blant disse er saker mot Kraftkommision og Skandia:⁴⁷

- Saksøkt Kraftkommision: I desember 2002 sluttet svenske Kraftkommision som strømleverandør, og kundene ble henvist til nye leverandører. Fastpriskundene, som utgjorde ca. 7000 husholdninger, fikk da en vesentlig dyrere strøm enn avtalt. Konsumentombudsmannen krevde at selskapet måtte erstatte fastpriskundenes tap som følge av høyere strømutfgifter, noe som ikke ble fulgt.
- Saksøkte Skandia: Sparekunder tapte på at kapitalforvaltningsselskapet SAM ble solgt til DnB i 2002. Gruppesøksmål ble tatt ut, på vegne av 1,2 millioner sparekunder. Det samlede kravet var ca. 2 milliarder svenske kroner. 15.000 kunder var med i søksmålet, men stevningen ble trukket da partene ble enige om voldgift. Det ble antatt at saken ikke ville ha kommet opp for domstolene hvis Sverige ikke hadde hatt lov om gruppesøksmål.

3.3 Øvrige land

3.3.1 Canada

Her er prosessreglene generelt sett tilsvarende de man har i England, mens provinsene Ontario og Quebec praktiserer regler som i USA. Et eksempel på regler herfra finner vi i Ontarios Class Proceedings Act fra 1992. Her binder søksmålet alle innen rammen selv om

---

⁴⁶ Ot.prp. nr. 51 pkt. 25.3.4.2.

⁴⁷ Se: <http://www.aftenbladet.no/fritid/midten/article579218.ece> [Sisert: 09.04.2008].

de ikke har sluttet seg til, og det er nok at det er to medlemmer. Her ser vi klare forskjeller fra den norske ordningen. At det er individuelle forhold knyttet til kravene er ikke nok til å nekte å fremme søksmålet, men det er et krav om at gruppesøksmål skal være den beste forhandlingsmåten. Man har bestemmelser om å tre ut av søksmålet, og regler om varsel. Det er retten som styrer prosessen, forlik må godkjennes av denne, og det er detaljerte regler om bevisføringen. Man kan her fastsette erstatningen kollektivt, eller til individuelle medlemmer. Det er adgang til å avtale *contingency fees*, som i USA, samtidig som det er opprettet et fond som man kan søke støtte fra, som kan dekke alle omkostninger. Til gjengjeld har fondet rett til en viss prosentandel av erstatningen som tilkjennes. Quebec har regler som stort sett er tilsvarende de i Ontario, men her kan gruppen ikke være saksøkt.⁴⁸

3.3.2 Australia

Her er det mange likheter med ordningene i Canada og USA. Australia har i de fleste delstater regler lik de man har i England, mens to delstater har gitt adgang til gruppesøksmål. Det er videst adgang til gruppesøksmål etter føderale regler. Man fikk her en ny lov i 1991, der det ikke kreves særskilt sertifiseringsbeslutning om gruppesøksmål, men stilles en del krav som må vurderes. Blant annet må gruppen må være saksøker, og den må ha minst syv medlemmer. Her er det altså satt mer nøyaktige begrensninger i forhold til kravet om størrelse på gruppen enn det er gjort i Norge og andre land. Videre må kravene støttes på lignende omstendigheter, gruppesøksmål må være en egnet fremgangsmåte, og de antatte omkostningene må ikke overstige de ved et eventuelt individuelt søksmål. Erstatningen tilkjennes med et samlet beløp, og avgjørelsen må angi en fremgangsmåte for fordeling av denne.⁴⁹

3.4 Sammenfatning utenlandsk rett

---

⁴⁸ NOU 2001:32 pkt 17.3.3.

⁴⁹ NOU 2001:32 pkt 17.3.4.

Gruppesøksmål forekommer for det meste i land med angloamerikansk rettstradisjon, men har altså nå begynt å spre seg. Grunnvilkårene går igjen i de fleste landene, disse er at saken reiser fellesspørsmål for medlemmene, at gruppen skal kunne identifiseres, og det skal være fordeler ved at søksmålet føres slik. Det er videre et fellestrekk at den som fører saken skal evne å representere gruppen på en god måte. Domstolen skal føre kontroll med prosessen i høyere grad enn ved individuelle søksmål, og det er nokså allment at det er en adgang til å tre ut. Finansieringen varierer, i USA anvendes som oftest *contingency fees*, i Quebec og Ontario anvendes fond, mens Sverige har *Riskavtal*. Erstatning kan som regel tilkjennes gruppen som sådan uten beregning av den samlede skade for individuelle medlemmer, og fordeling kan skje skjematisk, eller ut fra andre prinsipper enn den skade enkelte har lidt.⁵⁰ Mye inspirasjon ble under arbeidet med Tvisteloven hentet fra disse landene. I det følgende vil jeg vise hvordan Tvistemålsutvalget har brukt positive og negative erfaringer herfra i utformingen av de norske reglene om gruppesøksmål. Det er mange fordeler ved å kunne se til disse erfaringene, men man måtte også være klar over samfunnsforskjellene og den virkning disse ville ha.

4 Nærmere om Tvistelovens regler om gruppesøksmål

I de følgende avsnitt vil jeg gå inn på hensynene bak reglene om gruppesøksmål i Tvisteloven, dens anvendelsesområde, og vilkårene for å kunne gå til et slikt søksmål. Jeg vil ta for meg de to ulike måtene gruppen kan avgrensnes på, påmelding eller utmelding, og gi en oversikt over reglene om saksgangen. Deretter vil jeg gå inn på ordningen med saksomkostninger og finansiering ved slike søksmål.

---

⁵⁰ NOU 2001:32 pkt 17.3.6.

4.1 Sentrale hensyn

I Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) ble de hensyn loven er utarbeidet på grunnlag av fremhevet.⁵¹ Man tok her utgangspunkt i hensynet til det enkelte rettssubjekt og samfunnet.

Tvistemålsutvalget uttalte at prosessøkonomiske hensyn ble tillagt stor vekt. De mente alternativet med gruppesøksmål ville være langt billigere enn avgjørelse i en rekke enkeltsaker, og nødvendig der kravene ikke var individuelt prosederbare, jf. § 35-7. De ønsket også å unngå flere avgjørelser av samme spørsmål som innbyrdes ikke samsvarte godt. For den som skal etterleve reglene sender dette motstridende signal, for den som vil påberope seg resultatet i dommen skaper det usikkerhet. For samfunnet blir det et press på domstolene med nye saker, som kan føre til at berørte gir opp, og at materielle regler ikke blir etterlevd. Samfunnsmessige gevinster er her blant annet sparte domstolsressurser.

Utvalget uttalte videre at det er viktig at prosessreglene er utformet slik at de medvirker til etterlevelse av materielle regler. Prosessregler har en handlingsdirigerende funksjon, og de gjør de materielle krav prosesserbare. Ofte vil den enkeltes krav være lite, og kollektivt søksmål dermed eneste mulighet til å forfølge det for domstolene. Dette mente de ikke alltid er nok. Kollektive søksmål forutsetter at noen ser seg tjent med å ta initiativ, man må derfor ha ordninger som muliggjør utgiftsdekning. De fremhever at det er et vesentlig hensyn at det der mange berøres på lik måte kan skje en kollektivt preget løsning av fellesspørsmål, slik at krav kan bli fremmet for domstolene.

4.2 Dekningsområder

Tvistemålsutvalget uttalte⁵² at gruppesøksmål passer ofte best i forbrukersaker, samt saker om produktskader, miljøskader og diskriminering. De mente likevel at det ikke var grunn til å begrense anvendelsesområde, på grunn av at hvis reglene er klart uhensiktsmessig i en

---

⁵¹ Ot.prp. nr. 51 s. 323, pkt. 25.4.3.1.

⁵² Ot.prp. nr 51 s. 325, pkt. 25.4.3.3.

type sak, er det en sikkerhetsventil at de bare anvendes hvis gruppesøksmål er den beste prosessformen, jf. § 35-2(1)(c).

Kapittel 35 gir kun særregler. Hvis det ikke sies noe her gjelder de øvrige reglene, men det kan bestemmes at visse regler ikke får anvendelse. Det skal for eksempel ikke forliksmegles, småkravprosessregel gjelder ikke, mens det anvendes alminnelige litispendensregler.⁵³

4.3 Sakstyper

I Ot.prp. nr. 51 ramser Tvistemålsutvalget opp eksempler på sakstyper der de mener det kan være behov for å benytte gruppesøksmål. Felles for disse er at de omhandler situasjoner som kan ramme en rekke rettssubjekter på lignende måte.⁵⁴

- 1) Regel- og kontraktsbrudd i løpende tjeneste- og vareleveranse, for eksempel bank, forsikring, telefoni, elektronisk kommunikasjon, strøm, abonnementsordninger.
- 2) Forsinkelser, mangler, kontraktsbrudd ved transporttjenester; fly, tog buss, båt.
- 3) Mangler ved kjøp av reiser for øvrig.
- 4) Feil eller mangler ved masseproduserte produkt.
- 5) Produktansvar for skadevoldende produkt.
- 6) Forurensning og miljøskader.
- 7) Diskriminering.
- 8) Ulovlige og urimelige vilkår i standardkontrakt.

---

⁵³ Schei, Tore (2007) Tvisteloven Bind II s. 1598.

⁵⁴ Ot.prp. nr. 51 s 322, pkt. 25.4.2.

- 9) Erstatningssak ved skade etter ulykke der mange er involvert, eller ved bruk av skadevoldende produkter.
- 10) Sak mot det offentlige.
- 11) Sivilrettslig håndheving av brudd på markedsføringsloven, konkurranselovgivningen mv.
- 12) Svindelsaker, postordresalg.
- 13) Lyssky og småbedragerisk næringsvirksomhet rettet mot mange kunder

4.4 Behovet ved fastsettelses- og fullbyrdelsesdom

Fastsettelses- og fullbyrdelsessøksmål er søksmål for å fastslå rettstilstanden, eller få en tvangskraftig dom for et forbud.⁵⁵ Dette er en viktig type gruppesøksmål i USA, og den som volder færrest problemer. Twistemålsutvalget mente det ikke var et like stort behov for å føre slike gruppesøksmål i Norge, på grunn av at det norske samfunn er gjennomorganisert, og at det er en vid søksmålsadgang for foreninger og organisasjoner. Samtidig fremhevet de at det finnes flere organer som har sin virksomhet rettet mot villedende markedsføring, mangelfulle forbrukertjenester og lignende.

Formålet om kollektiv løsning av slike saker kan ivaretas gjennom subjektiv kumulasjon også, og utvalget mente dette alternativet er best egnet hvis det ikke er så mange berørte. De kom til at behovet for gruppesøksmål i disse tilfeller var godt dekket gjennom eksisterende søksmålsteknikker, men ikke når det gjaldt uorganiserte grupper. Den enkelte er da part, ikke gruppen, og det blir uklarhet om rettskraft, sakskostnader og lignende. Her mente utvalget at gruppesøksmål er et bedre alternativ.

---

⁵⁵ Ot.prp. nr. 51 s. 324, pkt. 25.4.3.2.

4.5 Erstatningssaker

4.5.1 Individuelt prosederbare

Før bruktes forening gjennom subjektiv kumulasjon eller forening til felles behandling ved kollektiv behandling av slike saker. Disse ordningene videreføres i Tvisteloven.

Organisasjoner, foreninger og offentlige organ kan imidlertid ikke kreve erstatning for tap enkeltmedlemmer har lidt. Det er da ikke organisasjonen selv som har lidt et tap, og det kreves særlig hjemmel for at de skal kunne gå til søksmål, for eksempel Forurl. § 58.

Utvalget fant at det kollektive løsningsbehov for store krav langt på vei kunne ivaretas gjennom reglene om subjektiv kumulasjon.⁵⁶ Men de mente det var visse mangler ved disse. Graden av koordinering er lettere i et formalisert gruppesøksmål, der man opptrer samlet med en prosessfullmektig. Prosessen er rimeligere, og det krever mindre involvering fra den enkelte part, som samtidig senker søksmålsterskelen. Utvalget fremhevet at dette ga en effektiv utnyttelse av domstolsressursene, større grad av koordinering, og dermed var mer ressursbesparende. De konkluderte derfor med at gruppesøksmål burde kunne brukes ved slike typer saker.

4.5.2 Ikke individuelt prosederbare

Før kom disse sakene i praksis ikke for domstolene. Tvistemålsutvalget mente dette var uheldig, og at det førte til at formålet med reglene ikke ble nådd.⁵⁷ De pekte på at det er samfunnsmessig viktig å senke søksmålsterskelen til også å omfatte slike små krav, der utenrettslige løsningsalternativer ikke viser seg tilstrekkelige. Reglene må sikre at mange av de berørte blir med, og terskelen må være lav. De kom derfor fram til at medlemskap her bør være automatisk, eller med varsling med en enkel måte å slutte seg til, og med liten økonomisk belastning. Regler om kumulasjon uttalte de at gir en teoretisk mulighet for samordning, men er utilstrekkelig i praksis.

---

⁵⁶ Ot.prp. nr. 51 s. 324, pkt 25.4.3.2.

⁵⁷ Ot.prp. nr. 51 s. 325, pkt. 25.4.3.2.

4.6 Vilkår

Vilkårene for gruppesøksmål fremgår av tvistelovens § 35-2. Disse er bestemt ut fra grunnleggende hensyn bak prosessformen, og er utformet for å gjøre gruppesøksmål til en praktisk, prosessøkonomisk og samfunnsøkonomisk ordning.⁵⁸ Første vilkår er etter § 35-2(1)(a) at det må være flere rettssubjekt som har krav eller forpliktelser på samme eller vesentlig likt faktisk og rettslig grunnlag. Det kreves altså at grunnlaget skal være vesentlig likt, men ikke identisk. Sammenholdt med at gruppesøksmål må være den beste behandlingsmåten, vil vilkåret bare være oppfylt når grunnlaget er så likt at sakene kan undergis en samlet behandling. Det at det er individuelle forhold knyttet til den enkelte part er ikke til hinder for søksmål, men dess mer framtrædende de individuelle forhold er, jo større sjanse er det for at grunnvilkåret ikke er oppfylt. Det er ikke noen krav til størrelsen av gruppen, men hvis antallet medlemmer er svært lite skal det mye til for at denne prosessformen er den mest hensiktsmessige. Saken må være praktisk håndterlig, men det er sjelden at det at det er svært mange berørte gjør at gruppesøksmål avvises.

Det andre vilkåret er etter § 35-2(1)(b) at kravene må kunne behandles av retten med samme sammensetning og samme saksbehandlingsregler. Dette er som oftest oppfylt, og har liten betydning i praksis. Vilkåret gjelder også for kumulasjon, jf. § 15-1(c).

Det tredje vilkåret er etter § 35-2(1)(c) at gruppesøksmål må være den beste behandlingsmåten. Retten må da se på alternativene, som er individuelle søksmål, forening eller andre kollektivt pregede søksmål. Er det praktiske hensyn som taler for eller mot, og er det mulig å avgrense gruppen klart og entydig? Vil gruppesøksmål gi en forsvarlig behandling? Er det for mange den eneste måten å forfølge sitt krav på?

Det fjerde vilkåret er etter § 35-2(1)(d) at det må være et grunnlag for å utpeke en grupperepresentant, som etter § 35-9, se nærmere omtalt i avsnitt 4.8.4 nedenfor har ansvar

---

⁵⁸ Schei, Tore (2007) Tvisteloven Bind II, s. 1601 flg.

for omkostningene i saken. Representanten har en sentral rolle i gruppesøksmålet, ved at den har de avgjørende prosessuelle rettigheter og forpliktelser.

Til slutt kan det nevnes at det er bare parter som kunne ha reist eller sluttet seg til et søksmål for norske domstoler som kan bli medlem, jf. § 35-2(2). Medlemmene er de som har krav innen rammen. De må ha kunnet fremme krav for domstolen selv, de kan altså ikke være medlemmer hvis kravet måtte vært reist for utenlandsk domstol. Det kan også være at personer er forpliktet til å avgjøre saken ved voldgift.

Disse vilkårene har altså hovedsakelig samme innhold som Rule 23a (jf. avsnitt 3.1) og Lag om grupprättergang § 8 (jf. avsnitt 3.2.2), med krav om et felles spørsmål, at gruppesøksmål skal være den beste behandlingsmåten, og at det må kunne utpekes en skikket representant. Her ser vi tydelig hvor inspirasjonen ble hentet fra under utformingen av loven.

4.7 Utmelding eller påmelding

En viktig del av ordningen med gruppesøksmål er hvordan gruppen skal avgrenses. Etter § 35-1(4) er gruppen de rettssubjekt som har krav eller forpliktelser som faller innen rammen retten har trukket opp, og det føres etter § 35-1(6) et register over disse. Avgjørelsen er bindende for alle gruppemedlemmer, det er derfor viktig med en klarhet omkring hvem dette er. Man har her valget mellom to fremgangsmåter, påmeldingsalternativet (*opt in*) etter TvI § 35-6 eller utmeldingsalternativet (*opt out*) etter § 35-7. Det har alltid vært opp til den enkelte å bestemme om de vil fremme sitt krav for retten, og Tvistemålsutvalget og departementet var enige om ikke å endre dette utgangspunktet.⁵⁹

Departementet uttalte at påmeldingsalternativet er best i samsvar med disposisjonsprinsippet og behovet for forutberegnelighet,⁶⁰ og er derfor hovedregelen i §

---

⁵⁹ Ot.prp. nr. 51 s. 335, pkt. 25.5.1.2.

⁶⁰ Ot.prp. nr. 51 s. 336, pkt. 25.5.3.

35-6. Her kan alle innen rammen av søksmålet slutte seg til gruppen, og de er bare da bundet av avgjørelsen. Ordningen er godt egnet når man har mulighet til å reise sak på egen hånd eller ta et reelt valg om ikke å forfølge den. Søksmålsterskelen blir senket ved at det blir enkelt å registrere seg, man trenger ikke å delta aktivt, og ansvaret for sakskostnadene er regulert. Påmelding gir samtidig best oversikt over hvem som er bundet, og letter en eventuell tvangsfullbyrdelse.

Når det gjelder krav som ikke er individuelt prosederbare kom man under arbeidet med loven fram til at denne burde åpne for automatisk deltakelse, kombinert med en mulighet for utmelding⁶¹, jf. § 35-7. Ordningen medfører at personer som faller innen rammen av søksmålet automatisk blir medlemmer. Det er opp til rettens skjønn å bestemme hvilken ordning man skal ha. Skal man anvende en ordning med utmelding er det satt som vilkår at kravene enkeltvis må gjelde så små verdier eller interesser at de ikke kan forventes å bli fremmet ved individuelle søksmål. Kravene må heller ikke reise vesentlige spørsmål som krever individuell behandling. Dette mente departementet ga den mest effektive og rettferdige håndhevingen, og det gjør at dommen får større gjennomslag.⁶²

Departementet uttalte videre at aktuelle saker for utmeldingsalternativet er et stort antall like småkrav som springer ut av et løpende kunde- eller tjenesteforhold, der man da kan få oversikt over potensielle medlemmer ut fra kunderegister. Dette gjør også at det blir enkelt for saksøkte å forutberegne de økonomiske konsekvensene. Hvis søksmålet når fram mener de det er urimelig at dommen ikke skal ha virkning for alle som er rammet på samme måte. Hovedtanken er å kompensere ulempene med at det er upraktisk å håndheve krav på egen hånd, og da er det viktig at dommen er bindende også for de mest ressursvake. Alt i alt kom departementet fram til at dette var en god og fleksibel løsning som dekket alle ulike behov.

---

⁶¹ Ot.prp. nr. 51 s. 334, pkt. 25.5.1.1.

⁶² Ot.prp. nr. 51 s. 336, pkt. 25.5.3.

4.7.1 Fordeler med utmeldingsalternativet

Med en ordning med utmelding risikerer man ikke å miste rettigheter fordi man ikke kjente til søksmålet. Risikoen for at man ikke er orientert kan minskes gjennom varslingsregler, men det kan være vanskelig å nå alle og gi et varsel alle forstår. I Norge mente imidlertid Tvistemålsutvalget at det er realistisk å få varslet alle.⁶³ Med en ordning med automatisk medlemskap spares man også for bryet og kostnadene med å melde seg på. Det handler om små krav, og det å opprettholde reglens handlingsdirigerende funksjon vil tale for at dommen blir bindende uten hensyn til påmelding, fordi den ellers ikke vil bli forfulgt. Dette gjelder særlig hvis dommen kan oppfylles uten noe særlig engasjement fra medlemmene. Gruppen blir da stor og får større gjennomslagskraft, blant annet i forliksforhandlinger.

Barne- og familiedepartementet, Forbrukerombudet, Forbrukerrådet og Konkurransetilsynet sluttet seg til forslaget. Forbrukerombudet mente utmelding var eneste farbare vei, og Forbrukerrådet uttalte at utmeldingsalternativet ville innebærer en positiv rettssikkerhetsgaranti for de mest ressursvake.⁶⁴

4.7.2 Innvendinger mot utmeldingsalternativet

For at det skal være realitet i utmeldingsadgangen må de berørte være kjent med denne. Det kan bli et problem å gi varsel til alle, og på en måte som alle skjønner. Dommen kan samtidig gi et resultat medlemmene er misfornøyd med, noe som vil virke negativt for tilliten til rettssystemet når de ikke har hatt mulighet til å øve innflytelse, og ikke visste om saken. Dette gjelder spesielt ved forlik der hvert medlem får en bagatellmessig erstatning, og det egentlig bare er advokatene som tjener noe. I tillegg vil en slik dom stenge for et eget søksmål fra medlemmene.⁶⁵

---

⁶³ Ot.prp. nr. 51 s. 334, pkt 25.5.1.2.

⁶⁴ Ot.prp. nr. 51 s. 335, pkt. 25.5.2.

⁶⁵ Ot.prp. nr. 51 s. 335, pkt 25.5.1.2.

Tvistemålsutvalget nevnte videre at det kan være vanskelig å få beskrevet gruppen entydig, slik at det for noen kan bli uklart om de havner innenfor denne eller ikke. Hvis man feilaktig tror at man er omfattet kan det føre til at man ikke forfølger saken selv på individuell basis, noe som kan gi rettstap gjennom reglene om foreldelse. Hvis man feilaktig tror at man ikke er med og ikke melder seg ut innen frist, kan dette hindre en fra å forfølge saken individuelt.

Advokatforeningen, FHO og NHO mente ordningen var et alvorlig brudd med disposisjonsprinsippet, og kunne åpne for juridisk utpressing fordi det kan være en stor gruppe med parter som ikke har tatt stilling til kravet. Dette ville da bli uoversiktlig for saksøkte, og gi et uklart bilde av den økonomiske risiko.⁶⁶

Tvistemålsutvalget tar også opp det forholdet at retten får en plikt til å sørge for at medlemmenes interesser er ivaretatt skikkelig.⁶⁷ Dette er en kontroll som de fryktet lett kunne blir mer formell en reell, og dermed være uheldig for tilliten til domstolene. En generell utmeldingsordning kunne også bli vanskelig å kombinere med sakskostnadsreglene, og gi føringer for materielle erstatningsrett. De mente likevel at en ordning som kun bygget på påmeldingsalternativet ikke ville dekke det kollektive søksmålsbehovet for krav som ikke er individuelt prosederbare, og ønsket derfor at retten skulle kunne beslutte automatisk deltakelse i passende tilfeller. Et vilkår ble da at det ikke må knytte seg forhold til kravet som nødvendiggjør særskilt behandling.

Departementet var uenig med uttalelsene om at gruppesøksmål ville innebære et brudd med disposisjonsprinsippet, på grunn av at det for mange er den eneste måten å fremme krav på. De uttalte at

”i et rettssikkerhetsperspektiv er det mer betenkelig at ressursvake forbrukere ikke oppnår sin rett på linje med andre i samme rettsposisjon, enn at noen uvitende blir del i et søksmål de ellers ville ha avstått fra å delta i. De uvitende

---

⁶⁶ Ot.prp. nr. 51 s. 336, pkt. 25.5.2.

⁶⁷ Ot.prp. nr. 51 s. 334, pkt. 25.5.1.2.

som ikke ville ønske å delta, vil gjennomgående forventes å utgjøre en svært beskjeden andel i forhold til den første gruppen, og om gruppesøksmålet ikke fører fram, vil de ikke bli stilt dårligere enn om de var blitt stående utenfor.”⁶⁸

De mente videre at deltakelsen i praksis ikke ville bety noen økonomisk risiko, og i liten grad ville påvirke personlige eller forretningsmessige relasjoner, noe som ellers ligger som grunnlag for disposisjonsprinsippet. Reglene for behandlingen av saken er i tillegg utformet for å sørge for at medlemmenes interesser ivaretas på best mulig måte.

Advokatforeningen, FNH, HSH og NHO fryktet alle en strategisk bruk av utmeldingsreglene.⁶⁹ At medlemmene kunne melde seg inn og ut mente de ville gi en uholdbar usikkerhet for saksøkte, og vanskeliggjøre behandling i en eventuell ankeomgang. Departementet var uenig,⁷⁰ og viste til Tvl. § 35-8(4) som sier at en anke fra motparten omfatter alle som var medlemmer på tiden det ble avsagt dom, og at det føres et register over disse. Motparten kan da forholde seg til en fast gruppe i ankeomgangen. Av hensyn til medlemmene mente de likevel det var behov for en vid adgang til utmelding.

Gruppesøksmål er altså ment for å skape økt rettssikkerhet og tilgang til systemet, men kan også medføre at noen blir ufrivillig involvert. Lovgiver har forsøkt å balansere dette ved å velge en middelvei med påmelding for individuelt prosederbare krav, og utmelding for ikke individuelt prosederbare krav.

4.8 Saksgangen⁷¹

4.8.1 Hvem kan reise sak

---

⁶⁸ Ot.prp. nr. 51 s. 336, pkt. 25.5.3.

⁶⁹ Ot.prp. nr. 51 s. 328, pkt. 25.4.4.3.

⁷⁰ Ot.prp. nr. 51 s. 333, pkt. 25.4.5.5.

⁷¹ Jf. Tvisteloven § 35-3 flg.

Etter Tvisteloven § 35-3(1)(a) kan sak reises av en som fyller vilkår for å være medlem. Etter (1)(b) kan foreninger, offentlig organ, organisasjoner når spørsmålet ligger innen deres formål og gjelder medlemmenes rettigheter og forpliktelser. Foreninger og organisasjoner kan selv tenkes å fylle vilkårene for å være medlem og dermed ha krav innen rammen etter (1)(a). Hvis en forening reiser sak etter (1)(b) kan alle innen ramme være med, de trenger da ikke være medlem av organisasjonen. Organisasjoner kan også være representant, noe som er praktisk, fordi de har en styrke og et administrasjonsapparat som gjør dem velegnet til dette.⁷²

4.8.2 Stevning

Saken innledes med stevning til den tingrett som etter reglene i Tvistelovens kapittel 4 er domskompetent, jf. § 35-3(2). Her følges alminnelige regler, med noen særkrav, jf. § 35-3(3). Man trenger ikke gi opplysninger om gruppens størrelse eller medlemmene, men gi visse anslag slik at man kan se om vilkårene er oppfylt og om saken skal fremmes etter § 35-6 eller § 35-7. Stevningen bør inneholde opplysninger med betydning for vurderingen av om dette er den beste forhandlingsmåten. Det treffes så tidlig som mulig en avgjørelse av om saken skal fremmes eller avvises, jf. §35-4. Det settes en ramme for saken, som bestemmer hvordan man avgrenser gruppen. Man avgjør om grupperregistrering er nødvendig, og fastsetter et maksimalt ansvar for omkostninger. Til slutt utpekes en grupperrepresentant. Retten kan omgjøre eller endre sin beslutning om godkjenning, men det skal mye til.⁷³

4.8.3 Varsel

Når søksmålet er blitt godkjent av retten må det etter § 35-5 gis varsel til potensielle medlemmer, for å la dem vite at man har mulighet til å melde seg på og av. Varselet må

---

⁷² Schei, Tore (2007) Tvisteloven Bind II, s. 1604

⁷³ Ot.prp. nr. 51 s. 494 flg., § 35-5.

inneholde en beskrivelse av hva saken går ut på, konsekvensen, det mulige ansvaret, hvordan man skal melde seg ut eller inn, og fristen for dette. Det må også foretas en avveining av behovet for å nå mange, mot omkostninger ved å varsle. Retten bestemmer innholdet i varselet og måten det varsles, og kan gi representanten ansvaret for gjennomføringen og omkostningene.

Det er variasjoner i reglene internasjonalt når det gjelder varsling. Utvalget var inne på dette temaet, og mente det er enklere å varsle her i Norge, på grunn av at samfunnet er mindre og mer oversiktlig.⁷⁴

4.8.4 Representasjon

Representanten ivaretar etter § 35-9 gruppens prosessuelle rettigheter og plikter, men ikke de individuelle. Retten oppnevner representanten og kontrollerer at den er skikket, og at den kan svare for eventuelle sakskostnader. Representanten har samme rettigheter som en part i individuelle søksmål, og disse utøves uavhengig av medlemmene. Han plikter å holde medlemmene forsvarlig orientert, og misfornøyde medlemmer kan bli tvunget til å trekke seg ut. Den som kan begjære gruppesøksmål kan være representant, dette kan også være en organisasjon. Oppnevnelsen kan tilbakekalles, og man kan oppnevne en ny representant hvis det er nødvendig. Dette gjelder blant annet når representanten ikke lenger er egnet til å ivareta sin funksjon, ved at den for eksempel ikke lenger kan svare for omkostningene. Man må ha en prosessfullmektig som er advokat, men her kan retten i særlige tilfeller gjøre unntak.

4.8.5 Undergrupper

Etter § 35-10(1) kan retten ta ut tvistepunkter som kun gjelder et lite antall medlemmer. Da anvendes ikke reglene for gruppesøksmål, og medlemmene råder selv over disse

---

⁷⁴ NOU 2001:32 pkt. 17.5.3.4.1.

spørsmålene. Spørsmål som gjelder alle medlemmene bør behandles først. Etter § 35-10(2) kan det oppnevnes undergrupper for medlemmer som har spørsmål som skiller seg fra gruppens fellesspørsmål. Her anvendes reglene for gruppesøksmål, og det opprettes et eget grupperegister og utnevnes en egen representant.

4.8.6 Avgjørelsen

Denne binder etter § 35-11 alle som er medlemmer på avgjørelsestidspunktet. Man kan dele pådømmelsen om dette er ønskelig, der det for enkelte er særlige innsigelser eller grunnlag. Dette kan det ofte være i erstatningssaker. Ved søksmål etter utmeldingsalternativet må forlik godkjennes av retten, og retten må påse at medlemmene så langt det er mulig er orientert, prøve om forliket ivaretas medlemmenes interesser på en tilfredsstillende måte.⁷⁵

Ved anke kan medlemmene tre ut, avgjørelsen blir da rettskraftig for disse. Anker ikke gruppen kan et medlem anke inntil en måned etter fristen for gruppen gikk ut.

Advokatforeningen, FNH, HSH og NHO kritiserte under høringer ankeordningen fordi de mente den ga en usikkerhet for saksøkte.⁷⁶ Det er derfor i § 35-8(4) gjort slik at anke fra motparten omfatter alle medlemmene på avgjørelsestiden, for å hindre bruk av kollektiv uttreden som middel til å vanskeliggjøre en anke. Ankeverdi etter § 29-13 er kravenes samlede verdi.

4.8.7 Fullbyrdelse

Ved søksmål etter påmeldingsalternativet uttaler Tvistemålsutvalget at tvangsfullbyrdelse uproblematisk.⁷⁷ Rettskraftig dom er her tvangsgrunnlag etter Tvangsfullbyrdelsesloven §

---

⁷⁵ Schei, Tore (2007) Tvisteloven Bind II, s. 1626.

⁷⁶ Ot.prp. nr. 51 s. 328, pkt. 25.4.4.3.

⁷⁷ Ot.prp. nr. 51 s. 339, pkt. 25.8.

4-1 (2)(a), og de som er medlemmer på avgjørelsestiden kan kreve fullbyrdelse. Det er lik oppfyllelse overfor alle, og grupperegisteret avgjør da hvem som er medlemmer. Når det gjelder utmeldingsalternativet kan også grupperepresentanten kreve tvangsfullbyrdelse, dette er mest aktuelt der oppfyllelse kan skje uten engasjement fra medlemmene. For å omfatte ressursvake aktører må det kunne kreves fullbyrdelse på deres vegne. Hvis medlemmene ikke kan identifiseres må de selv kreve fullbyrdelse, det er ikke rimelig at grupperepresentanten skal sitte igjen med deler av den samlede betalingen.

4.9 Saksomkostninger⁷⁸

Dette er et tema som fikk mye oppmerksomhet under arbeidet med loven. Departementet uttalte at det er viktig å sikre god prosessøkonomi, og at det er sentralt at kostnadene er så lave at de gjør at ikke individuelt prosederbare krav kan fremmes.⁷⁹ Derfor gjelder alminnelige saksomkostningsregler, det vil si at den som vinner tilkjennes saksomkostninger fra den som taper, jf. Tvistelovens kapittel 20. Dette er gjort for å hindre grunnløse krav, men kan i noen tilfeller fungere som en sperre for berettigede krav.

For gruppen er representanten ansvarlig utad, jf. § 35-12(1), og denne må sørge for at det ordnes med finansiering. Representanten har etter § 35-13 samtidig en rett til godtgjørelse og dekning av sine utgifter. Det kan oppleves byrdefullt å stå alene med dette ansvaret, noe som legger en demper på viljen til å være representant. Gruppessøksmål kan bli omfattende og tidkrevende, det kan derfor ta lang tid før representanten får dekket sine utlegg. En privatperson kan ha lite igjen for dette, og heller velge å føre en individuell sak. Det er derfor ved søksmål etter påmeldingsalternativet regler om fordeling av kostnader internt for å avdempe representantens ansvar, med et fast maksimalt ansvar, jf. § 35-14. Det kan gjøres som et vilkår for å slutte seg til gruppen at medlemmene påtar seg et visst ansvar,

---

⁷⁸ Jf. TvL. § 35-12.

⁷⁹ NOU 2001:32 pkt. 17.5.3.4.

eventuelt innbetaler en sum på forhånd. Slik sikrer man midler til saken, og kostnadsrisikoen avklares.⁸⁰

Ved saker etter utmeldingsalternativet er man ikke ansvarlig for sakskostnader, noe som tydeliggjøres ved at det i § 35-14(1) heter at ”Gruppemedlemmer i søksmål etter § 35-6 er ansvarlig overfor grupperepresentanten for kostnader denne ilegges”.

4.10 Finansiering

Som sagt er de økonomiske hensyn viktig i forhold til gruppesøksmål. Et viktig spørsmål under arbeidet med loven var derfor hvordan slike søksmål skulle finansieres. Det er en variasjon når det gjelder dette internasjonalt.⁸¹ Noen land har fondsordninger som muliggjør gruppesøksmål, der vinneren av gruppesøksmål avstår noe av erstatningen til fondet. Denne ordningen har vi ikke i Norge, mye på grunn av at her er det kun den økonomiske skade som skal erstattes. USA har en ordning som kalles *contingency fee*, altså med et prosentbasert salær. Denne innebærer at advokaten får ingenting hvis saken tapes, men har hvis den vinnes rett til 30 - 50 % av tilkjent erstatning. Dette muliggjør søksmål fra ubemidlede, men Tvistemålsutvalget så på det som betenkelig at advokaten får så sterke personlige interesser i utfallet. Det vil også være uheldig om erstatning som er utmålt etter klientens forhold tilfaller advokaten. I England har man en lignende ordning som kalles *conditional fee*. Dette er også et salær som er betinget av at saken vinnes, men det er her mer begrenset hva advokaten kan kreve, og det utgjør ikke en prosentvis andel av erstatningen som tilkjennes.

Utvalget mente at disse ordningene ikke var tilfredsstillende.⁸² De fremhevet at ordningen med gruppeprosess er ment å tilgodese samfunnsmessige behov, og at det er viktig å ha en mulighet til å fremme ikke individuelt prosederbare krav. De anførte derfor at det ved slike

---

⁸⁰ Ot.prp. nr. 51 s. 337, pkt 25.7.1.

⁸¹ Ot.prp. nr. 51 s. 338, pkt. 25.7.1.

⁸² Ot.prp. nr. 51 s. 338, pkt. 25.7.1.

krav burde gis støtte gjennom en ordning med fri saksførsel uten hensyn til inntektsgrense. Departementet mente imidlertid at sakene i disse tilfellene ville bli anlagt av organisasjoner eller offentlige organer, noe som reduserer behovet for fri saksførsel etter deres syn, og uttalte at temaet burde vurderes i et bredere rettshjelpsperspektiv.⁸³ Det kan dermed virke som det for krav som ikke er individuelt prosederbare stort sett er organisasjoner og offentlige organ som kan gå til sak.

Barne- og familiedepartementet og Forbrukerrådet støttet Tvistemålsutvalgets syn.⁸⁴ Samtidig uttalte Forbrukerrådet at de ønsket et rettssikkerhetsfond for forbrukere til dekning av kostnader i prinsipielle saker. LO fryktet at ordningen ikke vil bli brukt i praksis på grunn av kostnadene, og mente staten burde gi incitamenter. NHO uttalte at de mente reglene burde utformes slik at misbruk ble begrenset mest mulig, og at det måtte kunne kreves sikkerhet for gruppens kostnadsansvar. I Innst.O.nr.110⁸⁵ uttaler også Justiskomiteen at de mente kostnadene ved søksmålet kunne utgjøre en skranke mot legitime krav, noe som kunne gi en negativ samfunnsmessig betydning. Komiteen ba derfor departementet vurdere fri rettshjelp i prinsipielle saker.

I USA er hovedregelen er at partene bærer sin egen kostnad. Prosessen er her dyrere enn i Norge, og prosessfullmektig påtar seg som regel risikoen. I Sverige er hovedregelen som i Norge, taperen må dekke motpartens saksomkostninger, og representanten må derfor kunne svare for disse. Det kan imidlertid her ikke stilles som vilkår at medlemmene påtar seg noe ansvar. Det blir da en fare for at få vil påta seg å være representant. I Norge er dette avhjulpet med at medlemmene påtar seg et ansvar ved påmelding. I Sverige har representanten totalansvar, og vil kun få dekket kostnadene hvis han vinner. Man praktiserer derfor her regler om Riksavtal, som gjør fullmektigens salær avhengig av resultatet i saken. Med dette flyttes altså risikoen fra representanten til fullmektigen. Avtalen er ikke basert på prosentvis størrelse som *contingency fees* i USA. Norge har altså

---

⁸³ Ot.prp. nr. 51 s. 339, pkt. 25.7.3.

⁸⁴ Ot.prp. nr. 51 s. 338, pkt. 25.7.2.

⁸⁵ Innst.O.nr.110 (2004-2005) <http://www.stortinget.no/inno/2004/200405-110-024.html> [Sitert: 05.03.2008].

en mer liberal ordning fordi man kan sette krav om innbetaling av beløp som vilkår for påmelding.

5 Drøftelse av konsekvenser av reglene om gruppesøksmål

5.1 For erstatningsretten

Vil gruppesøksmål føre til en utvanning av materielle erstatningsregler? Dette ble hevdet av Advokatforeningen, FNH, HSH og NHO under høringer i forbindelse med arbeidet med Tvisteloven.⁸⁶ Bakgrunnen for dagens erstatningsregler er å hindre kostnad for samfunn ved å oppfordre til aktsom opptreden. Individuell prøving av erstatningsutmålingen, ansvarsgrunnlag hos skadevolder, adekvat økonomisk tap hos skadelidte og årsakssammenheng mellom handlingen og skaden er vilkårene. Disse høringsorganene mente at det at et stort antall personer får prøvd sin sak felles ville gi en utvanning av kravet om individuell prøving av erstatningsrettslige vilkår, og at problemer med å foreta en konkret individuell prøving ville medføre en degenerering av erstatningsretten, samt gir en lemping av krav til bevis for årsakssammenheng. De fryktet at risikoen for å måtte betale for en skade som ikke er følge av noe man har gjort ville bli større, at det ville bli lettere å vinne frem, og med dette føre til et større antall gruppesøksmål.

Advokatforeningen uttalte til slutt at:

”Det ligger i gruppeprosessens natur at den vil skape et ønske og et press for endring av de alminnelige erstatningsregler. Disse endringene vil være svært uheldig for den som utsettes for slike gruppesøksmål. Lemping av krav til bevis for om de grunnleggende vilkår for erstatning foreligger, vil gå på bekostningen av rettssikkerheten til den som saksøkes.”⁸⁷

---

⁸⁶ Ot.prp. nr. 51 s. 329, pkt. 25.4.4.3.

⁸⁷ Advokatforeningen (2003) Se: <http://www.jus.no/index.gan?id=23264&subid=0> [Sisert: 09.04.2008].

Departementet var uenig i at reglene om gruppesøksmål ville ha slike konsekvenser.⁸⁸ De fremhevet at det er at vilkår at kravene har et likt grunnlag, og at gruppesøksmål er den beste behandlingsmåten. Etter § 35-10(2) og 35-11 kan man dele behandlingen og pådømmelsen jf. § 16-1, slik at særskilte individuelle grunnlag blir behandlet og avgjort. Dermed kan man forene kravet til individuell vurdering og likebehandling.

Erstatningssaker som egner seg best er krav om standarderstatning, og der partene er uenige om det foreligger et ansvar. Departementet mente gruppesøksmål er anvendelig også der de individuelle forskjellene gjelder selve erstatningsutmålingen. Eksempler kan være saker om erstatning for ulovlig prissamarbeid, eller en ulykke der mange er rammet, men den enkeltes krav må utmåles individuelt. Erstatningskrav med utspring i konkrete hendelser ville passe gruppeprosess bedre enn krav ved skade over tid. Departementet foreslo videre at utmålingen kunne knyttes til ulike kriterier hos medlemmene, slik at utmålingen ble foretatt i forhold til flere undergrupper. De utalte at der det er et sentralt spørsmål om det er årsakssammenheng, og dette må bedømmes individuelt for hver skadelidte, er gruppesøksmål lite egnet. Videre uttalte departementet at

”For vidtgående krav om individualisering kan imidlertid virke fordyrende på prosessen, og departementet er derfor åpen for at det må kunne skje en viss standardisering av erstatningsutmålingen i gruppesøksmål uten at de samlede erstatningene blir høyere eller lavere av den grunn”.⁸⁹

Alternativet til en kollektiv beregning av erstatningen er hovedsakelig å føre individuelle saker, som kan bli svært dyrt. Pilotsøksmål kan være et alternativ, men som nevnt i avsnitt 2.2.3 ovenfor er denne avgjørelsen bare rettskraftig overfor partene, og saksøkte har ingen rettslig plikt til å behandle andre likt. Gruppesøksmålet kan være den eneste muligheten skadelidte har forfølge sitt krav, da tilsier blant annet hensynene til gjenopprettelse, prevensjon, prosessøkonomi og proporsjonalitet at man foretar en skjønsmessig utmåling i et gruppesøksmål. Mot dette står hensynet til skadevolder og grunnprinsippene. Det må

---

⁸⁸ Ot.prp. nr. 51 s. 333, pkt. 25.4.5.6.

⁸⁹ Ot.prp. nr. 51 s. 333, pkt. 25.4.5.6.

derfor foretas en avveining her. Det er samtidig viktig å unngå at erstatningen får karakter av å være en straff, man vil da nærme seg den amerikanske erstatningsmodellen.

Prevensjon er et viktig hensyn bak ordningen med erstatning, man ønsker å hindre skadelig oppførsel. Dette vil ikke oppnås hvis ingen går til sak om små krav på grunn av at det stilles et vilkår om prøving i individuelle saker. Det kan av denne grunn være forsvarlig å benytte gruppesøksmål uten individuell prøving der dette er eneste mulighet for å forfølge kravet.⁹⁰

Konklusjonen blir altså at lovgiverne når det gjelder erstatningsrettslige grunnprinsipper har forsøkt å finne et kompromiss. Man ønsker å foreta en individuell utmåling der dette er mulig og nødvendig, men var villig til å tillate en standardisert eller skjønnsmessig utmåling der gruppesøksmål er den eneste muligheten medlemmene har til å få prøvd sin sak. Når det gjelder spørsmålet om dette vil føre til at norsk erstatningsrett vil nærme seg den amerikanske er det vanskelig å si noe om på dette tidspunkt, men reglene om gruppesøksmål kan nok sies å være et steg i denne retning.

5.2 For rettsikkerheten

Rettsikkerhet kan defineres som at den offentlige makt blir utøvd med hjemmel i lov og at det finnes konstitusjonelle garantier som setter grenser for statens maktbruk.⁹¹ Denne kan ses fra begge sider av et søksmål. Kan innføringen av gruppesøksmål med sine mål om effektivitet og tilgjengelighet gi utfordringer i forhold til denne rettsikkerheten?

Høringsinstanser har uttalt at ordningen kan være positiv for saksøkers rettsikkerhet, mens den kan være negativ for saksøkte.⁹²

---

⁹⁰ Braute, Krister Øie (2007) Gruppesøksmål s. 88. Se:

<http://wo.uio.no/as/WebObjects/theses.woa/wa/these?WORKID=55870> [Sitert:02.04.2008].

⁹¹ Wikipedia, Rettsikkerhet. Se: <http://no.wikipedia.org/wiki/Rettsikkerhet> [Sitert: 11.04.2008].

⁹² Ot.prp. nr. 51 s. 326 flg.

5.2.1 For saksøker

I EMK art. 6 fremheves tilgang til domstol og likhet som viktig for rettssikkerheten.

Departementet fremhevet i sine uttalelser at domstolsadgang er en rettssikkerhetsgaranti for den enkelte.⁹³ De mente derfor at også krav som ikke er individuelt prosederbare burde få adgang hit, så lenge man kan legge til rette for en effektiv og forsvarlig fellesbehandling. I dag forblir slike små krav uløst, på grunn av at det er uforholdsmessig kostbart å behandle dem. Dette er greit hvis kravet er ugrunnet eller partene finner en rimelig løsning utenfor domstolene. Men Tvistemålsutvalget uttalte at hvis reelt begrunnede krav ikke kan føres for domstolene vil dette være samfunnsmessig uheldig, og kan føre til at formålet med reglene ikke nås.⁹⁴ Domstolsadgang gjør altså at materiell lovgivning slår gjennom, og er et incitament for næringsdrivende til å etterleve reglene. For å øke søksmålstilgangen er det en forutsetning at gruppesøksmål senker søksmålsterskelen og virker prosessdrivende.

Etter EMK art. 6 skal alle ha lik adgang til rettssystemet, men ressursforskjeller motvirker dette. Man har prosessregler som søker å utjevne ressursene, og gruppesøksmål er en del av disse. Man må ha en reell mulighet til å utnytte sine rettigheter. Gruppesøksmål kan rette opp litt av den ubalansen som eksisterer, ved at små aktører kan forene krefter kan man motvirke at ressurssterke aktører kan utnytte sin posisjon.

Forbrukerrådet mente gruppesøksmål ville innebære en positiv rettssikkerhetsgaranti for de mest ressursvake, og fremhevet som positivt at ordningen også ville omfatte de som ikke kjenner sin rett eller på grunn av personlige eller økonomiske grunner ikke har tatt et selvstendig initiativ.⁹⁵

Departementet uttalte også at reglene om gruppesøksmål gjør at forbrukerne i en samlet gruppe kan komme i en reell forhandlingsposisjon.⁹⁶ Man får da en faktisk avklaring, og

---

⁹³ Ot.prp. nr. 51 s. 330, pkt. 25.4.5.2.

⁹⁴ Ot.prp. nr. 51 s. 325, pkt. 25.4.3.2.

⁹⁵ Ot.prp. nr. 51 s. 326, pkt. 25.4.4.2.

⁹⁶ Ot.prp. nr. 51 s. 330, pkt. 25.4.5.2.

forhindrer useriøse markedsaktører. De mente ordningen var et egnet virkemiddel til å styrke forbrukernes rettigheter, og gi dem mulighet til å nå frem i sak mot næringsdrivende. Gruppesøksmål ser de ikke som en motsetning men et supplement til alternative utenrettslige tvisteløsningsordninger, og mener det ikke er grunn til å frykte at denne vil overta, utenrettslig behandling fortsatt primære løsningsalternativ.

5.2.2 For saksøkte

Legal blackmail ble hos høringsinstansene trukket frem som et eksempel på et negativt resultat for saksøkte, og de viste her til erfaringer fra USA. Advokatforeningen, FNH, HSH og NHO fremhevet at et bagatellmessig tap for medlemmene kan være betydelig for saksøkte.⁹⁷ Dette mente de kan føre til at saksøkte vil ikke føre sak fordi utfallet er for usikkert, og kan skape en usikker situasjon for en bedrift. De fryktet at ordningen med gruppesøksmål kan føre til misbruk av aktører som vil tvinge fram forlik. I USA har man en del av det som kalles *blackmail settlements*. En slik utvikling i Norge ser NHO på som lite næringsvennlig, og uttalte at det er ikke prosessreglene som styrer næringslivets adferd, men ønsket om fornøyde kunder.⁹⁸

De frykter også at domstolene vil komme til å bli brukt som politisk arena. Det blir fort mye mediaoppmærksomhet rundt slike saker, noe som kan være til skade for saksøkte. Man vil ofte få pressekonferanser som omhandler beløp, noe som kan gi fokus på tapsrisikoen og innflytelse på aksjekursen, og dermed presse til forlik.

Det kan stilles spørsmål ved om ikke litt utpressing også skjer i andre typer saker, og er en naturlig del av at noen aktører er mer ressurssterke enn andre. Det kan hevdes at dette blir

---

⁹⁷ Ot.prp. nr. 51 s. 328, pkt. 25.4.4.3.

⁹⁸ Larsen, Karianne (2008) Spar tid og penger med gruppesøksmål. Se: <http://aftenbladet.no/fritid/midten/article579217.ece> [Sitert:11.04.2008]

nevnt som et problem fordi det nå gjelder mer i fordel saksøker, noe som er nytt. De som har ressurser til å tape sitter alltid med den største makten.⁹⁹

Høringsinstanser henter mye av sin frykt for urimelig belastning for saksøkte fra erfaringer med gruppesøksmål i USA, noe som de mente kunne være relevant tross systemforskjeller. Departementet var uenig i kritikken, og mente denne var overdrevet, samt bygget på skjev sammenligning av systemene. De pekte på flere sentrale forskjeller:¹⁰⁰

1) Sakskostnadsregler har ingen preventiv effekt i USA, på grunn av at den vinnende part ikke får tilkjent saksomkostninger. I Norge må taperen erstatte disse, noe som er en skranke mot grunnløse søksmål.

2) I USA har erstatning ofte en karakter av straff (*punitive damages*), og den er som regel høyere enn i Norge. Den kan fastsettes som en andel av saksøktes omsetning, og det er derfor vanskeligere å forutse konsekvensene. I Norge erstattes kun det økonomiske tap, erstatning utover dette er begrenset og kravene er strenge.

3) Rettsprosessen er dyrere i USA.

4) Sivile saker avgjøres ofte av en jury, noe som kan gjøre det vanskeligere å vurdere utfallet. I Norge er det juridiske dommere som avgjør. De fremhevet videre at det ble fremsatt mange av de samme innsigelsene i Sverige. Der trådte ordningen i kraft 1.jan 2003, og har ikke gitt slike utslag som de fryktet.

Departementet mente videre at reglene om gruppesøksmål burde utformes motvirke mulig misbruk, ved blant annet å gjøre grupperepresentanten ansvarlig for sakskostnader. Denne skal utpekes av retten og være i stand til svare for kostnadene, noe som gir en skranke mot

---

⁹⁹ Braute, Krister Øie (2007) Gruppesøksmål s. 100. Se:

<http://wo.uio.no/as/WebObjects/theses.woa/wa/these?WORKID=55870> [Sitert: 02.04.2008].

¹⁰⁰ Ot.prp. nr. 51 s. 332, pkt. 25.4.5.5.

at man blir dratt til domstolene med grunnløse søksmål.¹⁰¹ Samtidig er det en beskyttelse at forlik skal godkjennes av retten. I tillegg kan det å bestride påstanden fra flere i en prosess i en del tilfeller være mye billigere enn å gjøre det i flere saker.

Gruppesøksmål kan altså føre til en del endringer i styrkeforholdet mellom saksøker og saksøkt. Saksøkerne kan i form av sitt antall få en makt som ikke står i forhold til deres rettslige posisjon. Dette kan presse til forlik på grunn av en ”*small propability of an immense judgement*”¹⁰². Lovgiverne hadde dette i tankene under arbeidet med loven, og har gjort det de kan for å unngå misbruk. De mente imidlertid at forskjellene mellom det norske og det amerikanske rettssystemet var så store at en styrking av saksøkers rettssikkerhet ikke ville føre til en svekkelse av saksøktene her i Norge.

5.3 Prosessdrivende og ressurskrevende?

Medfører muligheten for gruppesøksmål en økt belastning på rettssystemet? Dette har blitt hevdet av flere høringsorganer. Advokatforeningen argumenterte med at det vil være uheldig å kanalisere bagatellsaker til domstolene.¹⁰³ Saker som er ikke prosesserbare og ikke fanges opp av nemnder, råd eller domstoler uttaler de er meget spesielle sakstyper, og at gruppeprosess dermed ville innebære en rettsliggjøring av forhold som ikke er egnet for domstolsbehandling. Her ga de eksempler som rent mellommenneskelige, sosiale og politiske forhold. De fryktet at tvister med dette kunne begynne å finne veien til domstolene som første instans, og gjøre søksmålsterskelen meget lav. Dette mente de kunne bli ressurskrevende for domstolene, og gi en rettsliggjøring av bagatellkrav som i sin tur reduserte folks respekt for domstolene. Dette ville være samfunnsøkonomisk uheldig, og gjøre at advokater ville få en egen økonomisk interesse i sakene. En begrensning er imidlertid at de ikke kan ta betaling i form av andel av erstatning, som i USA.

---

¹⁰¹ Ot.prp. nr. 51 s. 333, pkt. 25.4.5.5.

¹⁰² Sæbø, Jarle og Thommessen, Nils (2002) Se: <http://www.jus.no/?id=12035> [Sitert: 10.04.2008].

¹⁰³ Ot.prp. nr. 51 s. 328, pkt. 25.4.4.3.

FNH støttet disse uttalelsene, og mente ordningen med gruppesøksmål ville virke uheldig prosessdrivende, gjennom en økt rettsliggjøring av mindre krav.¹⁰⁴ Ordningen kan gi ressurskrevende søksmål der det vil være mer passende å velge annen ordning, og dette kan gi en unødig belastning av domstolssystemet. HSH mente det på grunn av gunstige regler var en fare for at søksmål i grenseoverskridende saker ville bli anlagt i Norge og oppta store ressurser her.

Departementet var ikke enig i at gruppesøksmål ville bli for ressurskrevende eller svekke tilliten til rettssystemet.¹⁰⁵ De mente kravene måtte ses samlet, de kan da utgjøre betydelige beløp. Der forbrukerne må resignere på grunn av et system som ikke gir dem adgang til å få prøvd sine krav kan det skapes en mistillit til domstolene, og føre til at materielle regler ikke blir respektert. Hensikten med gruppesøksmål er å legge til rette for saker som ellers ikke kommer frem, og senke søksmålsterskelen for de som har rettmessige krav men av forskjellige grunner ikke bringer dem for retten.¹⁰⁶ Flere saker kommer da for retten, men departementet fremhever at dette da blir i en prosessøkonomisk effektiv form, og som en ønsket konsekvens. Behandlingen vil være noe mer ressurskrevende enn i individuelle saker, men de mener med utgangspunkt i de svenske erfaringene at det ikke grunn til tro at blir anlagt så mange gruppesøksmål at det blir belastende og fortrenger andre saker.

En annen måte gruppesøksmål kan virke prosessdrivende på er at rettsliggjøringen av småkrav medfører at advokater i flere tilfeller initierer søksmål. Som jeg tidligere var inne på kan omkostningsrisikoen medføre at få vil være representanter, og kanskje er advokater som driver oppsøkende virksomhet da nødvendig for å oppnå den ønskede effekten. For at advokater skal ta risikoen må det være mulig å bli kompensert, noe de kan bli gjennom en ordning med *contingency fees*. I Ontario i Canada åpnet de for dette etter at man innførte gruppesøksmål, noe som kanskje kan tilsi at dette også kan skje i Norge. Fordelene ved

---

¹⁰⁴ Ot.prp. nr. 51 s. 329, pkt. 25.4.4.3.

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 51 s. 331, pkt. 25.4.5.2.

¹⁰⁶ Ot.prp. nr. 51 s. 332, pkt. 25.4.5.4.

contingency fees er at denne ordningen kan øke rettstilgangen og senke utgifter til rettshjelpsordninger, men den skaper også en mulighet for misbruk. Advokaten kan få en egeninteresse og ville vinne for enhver pris, noe man under arbeidet med Tvisteloven var svært skeptiske til.¹⁰⁷

Gruppesøksmål er altså en rimelig kostbar ordning, og vil oppta ressurser i systemet. Den senker søksmålsterskelen, og virker dermed prosessdrivende. Å senke terskelen for krav som tidligere ikke ble forfulgt var en av hovedgrunnene for innføring av gruppesøksmål¹⁰⁸, og må dermed medføre økt prosess for å nå målene. Det kan stilles spørsmål ved om det er samfunnsøkonomisk riktig å rettsliggjøre krav så bagatellmessige at de ikke blir løst gjennom andre ordninger. Dette må imidlertid veies mot hensynet til at alle bør ha en reell tilgang til å få fremmet sine krav rettslig, noe man har sett at ikke alltid er tilfelle. Det er imidlertid ikke ønskelig å senke terskelen slik at ethvert bagatellmessig krav når frem, et alternativ er da heller å styrke de utenrettslige løsningsmekanismene.¹⁰⁹ Prinsipp saker kan føres med tilskudd fra det offentlige.

6 Rettspolitiske vurderinger

Innføringen av gruppesøksmål har altså skapt mye debatt, og spådommene om eventuelle virkninger har vært mange. Er det sannsynlig at målene med innføringen av ordningen vil nås, eller vil motstanderne få rett i sine uttalelser?

---

¹⁰⁷ Ot.prp. nr. 51 s. 338, pkt. 2.7.1.

¹⁰⁸ Ot.prp. nr. 51 s. 330, pkt. 25.4.5.2.

¹⁰⁹ Sæbø, Jarle og Thommessen, Nils (2002) Gruppesøksmål i Norge. Se: <http://www.jus.no/?id=12035> [Sitert:10.04.2008].

6.1 Aktuelle saker

Man har etter ikrafttreden av Tvisteloven i januar 2008 sett at det har startet en forberedelse av flere gruppesøksmål. En av disse er en sak mot barnevernet, som administreres via en rekke nettsider og diskusjonsforum på internett.¹¹⁰ Det åpnes for påmelding via disse nettsidene, og advokatfirmaer har også engasjert seg.¹¹¹

Et annet potensielt gruppesøksmål er forbrukere mot norske banker angående sammensatte spareprodukter.¹¹² Disse produktene har blitt sterkt kritisert av finanseksperter, Forbrukerrådet og Kredittilsynet, mens Finansnæringens Hovedorganisasjon mener det hele er overreaksjon.

Den mest aktuelle saken som er under forberedelse er kanskje saken der en rekke franchisetakere har engasjert advokater i sin sak mot Reitan Servicehandel.¹¹³ Bakgrunnen skal være svinnkrav på flere millioner kroner. Her har advokatfirmaet Solbø saken, og de har uttalt at de ikke kommer til å skrive ut en regning før saken er vunnet.¹¹⁴ 100 personer har henvendt seg, disse har mottatt et brev som beskriver *no cure, no pay*, som betyr at hvis de taper slipper de å betale. Vinner de saken, betaler medlemmene en timepris som er noe høyere enn vanlig, men oppad begrenset til 25 prosent av det beløpet de får tilbake. Advokatfirmaet uttalte at de gjør dette fordi de har enormt tro på saken, og at det er i tro med god advokatskikk. Selv om det blir et gruppesøksmål sier de at hver enkelt sak vil behandles individuelt, og at det å organisere de med samme krav i samme gruppe viktig. Også andre advokater har engasjert seg i slike saker, og Solbø ser det som en mulighet å overta disse klientene.

---

¹¹⁰ Se: <http://onegerdjune.com/?side=X&Xnr=16>. [Sisert: 15.04.2008].

¹¹¹ Advokatfelleskapet Flatebø, Mannsåker & co. Se: http://www.juristfirmaet.no/aktuelt_juli_gruppesoksmal_mot_barnevernet.html. [Sisert: 15.04.2008].

¹¹² Larsen, Karianne (2008) Gruppesøksmål mot spareprodukter. Se: <http://forbruker.no/pengenedine/article2311072.ece>. [Sisert: 10.04.2008].

¹¹³ Handelsbladet FK (2008) Se: <http://www.handelsbladetfk.no/artikel.asp?artikkelId=120250&strukturId=3&visa=1> [Sisert: 11.04.2008].

¹¹⁴ Haakaas, Einar (2008) Får ingen regning hvis de taper saken. Se: <http://e24.no/naeringsliv/article2286935.ece>. [Sisert: 11.04.2008].

6.2 Vil målene nås?

Tvistemålsutvalget uttalte at hensikten med gruppesøksmål er å avhjelpe det udekkede rettshjelpsbehov, spare ressurser gjennom en prosessøkonomisk ordning som hindrer ulike avgjørelser av samme krav, og å styrke etterlevelse av materiell rett, jf. avsnitt 2.2.2 ovenfor. Kommer dette til å oppnås? Det kan lett oppstå problemer når man henter inspirasjon fra et system med helt andre prosessregler og samfunnsoppbygging. Mange av de skeptiske har hentet sine synspunkt fra negative erfaringer med ordningen i USA, mens tilhengerne har vist til hensynet til rettferdighet og positive erfaringer fra andre land.

6.2.1 Avhjelpe det udekkede behov

For å avhjelpe det udekkede rettshjelpsbehovet er det viktig at søksmålsterskelen reelt senkes for slike krav ordningen er rettet mot. Dette gjelder først og fremst krav som ikke er individuelt prosederbare. Ved individuelt prosederbare krav kan man dekke omkostningene ved å sette som vilkår for påmelding at medlemmene påtar seg et maksimalt ansvar, og utvalget uttalte også at når det gjelder slike krav er behovet langt på vei ivaretatt ved eksisterende søksmålsformer.¹¹⁵

Ved ikke individuelt prosederbare krav prosederbare krav kan problemet være mer framtrødende. Det er som vist i avsnitt 4.9 ovenfor lite som gjør at en enkeltperson vil ta ansvaret som representant, slik at denne rollen vil som oftest tilfalle foreninger og offentlige organ. Forbrukerrådet så svært positivt på at denne ordningen gjorde det mulig for dem å gå til søksmål for sine medlemmer på en effektiv måte, og var blant de aller mest støttende til lovforslaget.¹¹⁶ Hvis denne ordningen også skal gjøre enkeltpersoners tilgang til rettssystemet bedre må man altså innføre et system som gjør at noen vil være

---

¹¹⁵ NOU 2001:32 pkt 17.5.2.

¹¹⁶ Forbrukerrådet (2002) Forbrukerrådet sier ja til gruppesøksmål. Se: <http://forbrukerportalen.no/Artikler/fr/2002/1022157041.97> [Sisert:15.04.2008].

representant. Tvistemålsutvalget foreslo en ordning med fri rettshjelp uten behovsprøving.¹¹⁷ Et annet alternativ er avtaler om *contingency fee*, men her har man hittil sett ulempene som for store til at man ønsker å innføre dette. Et videre alternativ kan være en ordning med *conditional fee*. Initiativet som ble tatt av advokatfirmaet i saken mot Reitan Servicehandel, jf. avsnitt 6.1 ovenfor, kan tyde på at dette er en ordning som kan bli anvendt i norske gruppesøksmål fremover, om ikke man får gjennomslag for ønsket om fri rettshjelp.

6.2.2 Virke prosessøkonomisk

Man ønsket også gjennom ordningen med gruppesøksmål å spare ressurser. Noen har hevdet at dette hensynet heller ble motvirket gjennom innføringen av denne ordningen, jf. avsnitt 5.3 ovenfor. Det ble fryktet at gruppesøksmål ville føre til en rettsliggjøring av bagatellmessige krav som dermed ville gi en økt belastning av rettssystemet. Det kan imidlertid hevdes at en slik økt rettstilgang kan medføre flere gruppesøksmål, som igjen vil gi færre saker totalt på grunn av høyere prevensjon, som skaper et mer effektivt rettssystem, og dermed gir en lavere samfunnskostnad. I tillegg vil det at flere krav kan behandles samlet istedenfor i individuelle prosesser kunne spare kostnader og frigjøre ressurser til øvrige saker.

6.2.3 Styrke etterlevelsen av materiell rett

Små krav bringer ny rettspraksis gjennom at rettstilgangen utvides til andre grupper og andre typer saker. Gruppesøksmål kan gi en større etterlevelse av materiell rett ved at tidligere dominerende parter nå ser at små krav kan avgjøres ved dom på en effektiv måte. Ordningen får dermed en preventiv og oppdragende effekt, og hindrer useriøse aktører i å utnytte sin posisjon og spekulere i at motparten ikke vil tørre å gå til sak. Forbrukeradvokaten fremhevet spesielt at ordningen ville hjelpe til med å sikre

---

¹¹⁷ Ot.prp. nr. 51 s. 338, pkt. 25.7.1.

etterlevelsen av forbrukervernregler.¹¹⁸ De som opptrer som representant for gruppene får større likeverdighet som forhandlingspartner med bedrifter og institusjoner fordi begge sider vet at det foreligger en reell søksmålsmulighet.¹¹⁹

6.3 Konklusjon

I denne fremstillingen ble bakgrunnen for gruppesøksmål presentert, samt hovedsynspunkter i debatten rundt dette. Det ble gitt en oversikt over tilsvarende regler i andre land, med hovedvekt på USA og Sverige. Videre ble det redegjort for de norske reglene samt mulige konsekvenser og problemstillinger rundt disse. Gruppesøksmål ble altså innført for å dekke det udekte kollektive søksmålsbehovet og øke etterlevelsen av materiell rett, samt virke prosessøkonomisk.

Man kom under utformingen av loven fram til et tosporet system, for å gi en fleksibel løsning. Påmeldingsalternativet ligger innenfor disposisjonsprinsippet, men dekker ikke hele behovet. Utmeldingsalternativet bryter med disposisjonsprinsippet, men dette er forsøkt avhjulpet gjennom varslingsregler, samt at alternativet kun gjelder krav som ikke er individuelt prosederbare.

Gruppesøksmål er avhengig av en drivende kraft i form av en representant, og reglene om saksomkostninger kan bremse viljen til å ha denne rollen. Forbudet mot *contingency fees*¹²⁰ gjør at det er liten fare for at advokater tar initiativ for sin egen del, men på sikt kan dette komme. Dagens beregning av saksomkostninger legger en demper på viljen til å gå til slike søksmål. Om man får gjennomført en ordning med fri rettshjelp ved slike søksmål kan avgjøre i hvilken grad ordningen tas i bruk.

---

¹¹⁸ Forbrukeradvokaten. Se: <http://www.forbrukeradvokaten.no/sider/gruppe.html> [Sisert: 08.04.2008].

¹¹⁹ Schei, Tore (2005) Tvisteloven gir store endringer. Se: <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1065155.ece> [Sisert: 10.04.2008].

¹²⁰ NOU 2002:18 pkt. 2.4.4.2. Se: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/NOUer/2002/NOU-2002-18/3/4/4.html?id=368222> [Sisert: 14.04.2008]

Ordningen med gruppesøksmål kan føre til økt makt til private aktører, enkeltpersoner, grupper og organisasjoner.¹²¹ Domstolene får utvidet sitt repertoar til områder som tradisjonelt overvåkes av offentlige kontrollorgan, som for eksempel forbrukerrådet.

På grunn av at det ennå ikke eksisterer noen rettspraksis om gruppesøksmål i Norge er det vanskelig å si noe konkret om hvilke følger ordningen vil få. Det er grunn til å tro at det kan ta litt tid før slike saker kommer opp i retten.¹²² For mange er ordningen enda ukjent, og det kan synes tryggere å holde seg til vante tvisteløsningsmetoder. Tvistemålsutvalgets leder Tore Schei uttalte i 2005 at ”Det er vel neppe noen dristig spådom at det ikke vil bli mange gruppesøksmål”.¹²³ Gruppesøksmål kan nok bli tatt i bruk særlig for ikke individuelt prosederbare krav, med organisasjoner og andre institusjoner som representant. Erfaringer fra Sverige viser at det ikke har vært så mange saker siden 2003 da reglene ble innført, men de som har kommet opp for retten er ulike saker fra helt forskjellige rettsfelt. At advokatene har oppdaget ordningen har vi merket blant annet gjennom Reitan-saken, jf. avsnitt 6.1 ovenfor.

7 Litteraturliste

7.1 Litteratur

Schei, Bårdsen, Nordén, Reusch, Øie (2007) *Tvisteloven Kommentartutgave Bind II*. Universitetsforlaget. ISBN: 978-82-15-01275-9.

---

¹²¹ Bårdsen, Arnfinn (2002) Lov om tvisteløsning med regler om gruppesøksmål ark 11. Se: http://www.jur.uib.no/ansatte/jorar/Sivilprosess_foredrag/Gruppeprosess_ny-filer/frame.htm#slide0022.htm [Sisert: 28.02.2008].

¹²² Schei, Tore (2007) *Tvisteloven Bind II*, s. 1599.

¹²³ Schei, Tore (2005) [Online] *Tvisteloven gir store endringer*. Se: <http://www.aftenposten.no/mening/kronikker/article1065155.ece> [Sisert: 16.04.2008]

7.2 Artikler

Handelsbladetfk.no (2008) [Online] Forbereder gruppesøksmål. Tilgang:

<http://www.handelsbladetfk.no/artikel.asp?artikelId=120250&strukturId=3&visa=1> [Sisert: 11.04.2008].

Haakaas, Einar, Skjævesland, Odd og Valvik, Marita (2008) [Online] Får ingen regning hvis de taper saken. E24.no. Tilgang: <http://e24.no/naeringsliv/article2286935.ece> [Sisert: 11.04.2008].

Larsen, Karianne (2008) [Online] Spar tid og penger med gruppesøksmål. Aftenbladet.no. Tilgang: <http://aftenbladet.no/fritid/midten/article579217.ece> [Sisert: 11.04.2008].

Larsen, Karianne (2008) [Online] Gruppesøksmål mot spareprodukter. Tilgang: <http://forbruker.no/pengeandine/article2311072.ece> [Sisert 10.04.2008].

Schei, Tore (2005) [Online] Tvisteloven gir store endringer. Aftenposten.no. Tilgang: <http://www.aftenposten.no/meninger/kronikker/article1065155.ece> [Sisert: 16.04.2008].

Solberg, Irene (Ansvarlig redaktør) (2002) [Online] Forbrukerrådet sier ja til gruppesøksmål. Tilgang: <http://forbrukerportalen.no/Artikler/fr/2002/1022157041.97> [Sisert: 07.04.2008].

Sæbø, Jarle og Thommessen, Nils (2002) [Online] Gruppesøksmål i Norge. Advokatbladet. Tilgang: <http://www.jus.no/?id=12035> [Sisert: 10.04.2008].

7.3 Forarbeider og høringer

Høringsuttalelse Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) (2002) [Online] Tilgang: <http://www.fnh.no/FullStory.aspx?m=552&amid=3104> [Sisert: 11.04.2008].

Innst.O.nr. 110 (2004-2005) [Online] Tilgang: <http://www.stortinget.no/inno/2004/200405-110-024.html> [Sisert: 05.03.2008].

Ot.prp nr 51 (2004-2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (Tvisteloven)

NOU 2001:32, Rett på sak. [Online] Tilgang:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/NOUer/2001/NOU-2001-32/21.html?id=378978>.

NOU 2002:18 pkt. 2.4.4.2. [Online] Tilgang:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/NOUer/2002/NOU-2002-18/3/4/4.html?id=368222> [Sisert: 14.04.2008].

7.4 Lover

EMK (1950) Europeiske Menneskerettskonvensjon [Online] Tilgang:

<http://www.lovdatab.no/all/hl-19990521-030.html> [Sisert: 01.02.2008].

Lag (2002:599) om grupprättegång [Online] Tilgang:

<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/20020599.HTM> [Sisert 09.04.2008].

Lov 2005-06-17-90 om mekling or rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

The Federal Rules of Civil Procedure, Rule 23 (2007) [Online] Tilgang:

<http://www.law.cornell.edu/rules/frcp/Rule23.htm> [Sisert: 01.04.2008].

7.5 Andre tekster

Braute, Krister (2007) [Online] Gruppesøksmål, spesialoppgave. Tilgang:

<http://wo.uio.no/as/WebObjects/theses.woa/wa/these?WORKID=55870> [Sisert: 02.04.2008].

Bårdsen, Arnfinn (2002) [Online] Lov om tvisteløsning med regler om gruppeprosess.

Tilgang: http://www.jur.uib.no/ansatte/jorar/Sivilprosess_foredrag/Gruppeprosess_ny-filer/frame.htm#slide0022.htm [Sisert: 28.02.2008].

Class Action Dilemmas (1999) [Online] Tilgang:

http://rand.org/pubs/monograph_reports/MR969.1/MR969.1.pdf [Sisert: 15.04.2008].

Dragsten, Sverre (Hovedansvarlig) [Online] Frostating Lagmannsrett, historie. Tilgang:

<http://www.frostating.no/historie.aspx> [Sisert: 01.04.2008].

Forbrukeradvokaten informerer [Online] Gruppesøksmål. Tilgang:
<http://www.forbrukeradvokaten.no/sider/gruppe.html#anchor> [Sisert: 08.04.2008].

Forbrukerrådet (2002) [Online] Forbrukerrådet sier ja til gruppesøksmål. Tilgang:
<http://forbrukerportalen.no/Artikler/fr/2002/1022157041.97> [Sisert: 15.04.2008].

Justis- og politidepartementet, brosjyre/veiledning (2005) [Online]. Faktaark om ny tvistelov. Ansvarlig Johansen, Gunnar. Tilgang:
http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/Veiledninger_brosjyrer/2005/Faktaark-om-ny-tvistelov.html?id=88209 [Sisert 20.03.2008].

<http://onegerdjune.com/?side=X&Xnr=16>. [Sisert: 15.04.2008].

Advokatfelleskapet Flatebø, Mannsåker & co. Tilgang:
http://www.juristfirmaet.no/aktuelt_juli_gruppesoksmal_mot_barnevernet.html. [Sisert: 15.04.2008].

